

qualia esse dicuntur. vt mel quia dulcedinem suscipit: dulce dicitur. & corpus quia suscipit albedinem: dicitur album. similiter & in reliquis: ita res sese habere videtur. Et eadem qualitates, passibiles dicuntur: q̄ secundum sensus passionem ingerunt. vt dulcedo passionem quandam ingerit secundum gustum, & calor secundum tactum, & alia similiti modo. Et non passibiles eo dicuntur q̄ passionibus quibusdam, affectibusque sua subiecta afficiantur. mel enim non iccirco dulce dicitur: q̄ ipsum aliquid passum sit. neque calor & frigiditas, qualitates ideo passibiles dicuntur: quia ea que suscipiunt aliquid quoque passa sint, sed vt dictum est q̄ secundum sensus passionem suscitant ac ingerit. Verū albedo, nigredo & alij colores, nō vt prædictæ, passibiles dicuntur: sed quia plerunq̄ a passionibus innascuntur. Et q̄ a passionibus colorum varietates innasci possint quæ etiam passibiles sunt: hoc cognoscitur indicio. Nam verecundatus est quispiam, rubeus effectus est, timuit quispiam & factus est pallidus, & vnumquodque similitum. quare si quispiam harum passionum aliquam sibi vendicat a natura: ad modum par, consentaneumque videtur, vt sibi cognatum & affinem passioni ascescat colorem. Si igitur colorum varietates, & quidem passibiles qualitates a passionibus immo etiam quecunq̄ huiusmodi qualitatū ab aliquibus vehementer, pertinaciter que hærentibus, difficile que dimobilibus passionibus principiū desumpserint: passibiles qualitates dicuntur. Pallor enim & nigrities siue naturalem substantiam compositionemque & complexionem sequantur, siue ægritudinem longam, vel æstum, vel quicquid talium contingere potest: similiter qualitates dicuntur. Nam similiter secundum eas quales dicitur: & haud facile prætereunt, sed diuturnæ, in vtraque permanentes. Verū non quæcunq̄ a passionibus causantur: qualitates dicuntur. Nam illa quæ cito soluantur, & repente intereunt, minime dicuntur. Nam secundum eas nihil quale dicitur: sed & appellantur passionem, vt si quispiam propter verecundiam rubeat, minime rubeus dicitur, neque qui ob metum impallet: dicitur pallidus, sed potius aliquid passus, quare huiusmodi affectiones merito passionem dicuntur, qualitates vero minime. Similiter & in affectibus animæ: qualitates passibiles reperiuntur, & passionem. Nam quæ a passionibus (que a natiuitate tenaciter hærent, & difficile dimobilis sunt) aggringuntur, vt dementia, extrahis & ira & huiusmodi: qualitates dicuntur. nam secundum eas quales dicuntur: vt demetēs & iracundi. Et similiter mentis excessus, alienationesque quecunq̄ non natura, sed euentu aliquo eueniunt non facile prætereunt, aut & immobilius omnino: passibiles qualitates sunt. Nam cum huiusmodi a passionibus inducantur: secundum eas quales dicuntur: sed quæcunq̄ ab huiusmodi passionibus sunt, quæ non multo post orta deperunt: passionem appellantur: vt si quis doler, & subitacundior sit solito: non idcirco dicitur iracundus, sed potius non nihil passus. Quare sit vt hæc minime dicantur qualitates.

¶ Quarta species qualitatis. Quartum genus, quartaque qualitatis species est figura & circa vnumquodque inexistens forma, & reſtitudo, & curuitas, & si quid aliud huius simile reperitur, nam secundum vnumquodque talium: aliquid quale esse dicitur, vt secundum triangulum, quadratum, rectum, & curuum: aliquid quale esse dicitur, itidem & secundum formam quale.

¶ Dubium. An rarum, densum, asperum, & leue: hac in specie continentur: nam videtur aliquam qualitatem significare. & ad quamam aliam speciem pertinere: Dilutio. Rarum, densum, asperum, & leue sub nulla specierum, qualitatis in quas ipsa deducta est, continentur: sed a dicta diuisione sunt aliena. Nam hinc inde vt inque par: partium potius litum, positionem que significare videtur, vt spillum cuius partes & vicino allituate sunt, rarum cuius partes dispescuntur & ab se inuicem distant, Leue quidem cuius partes complanatae sunt, in reſtituta centres, asperum vero cuius partium aliquæ supereminet & alia demissa, inferiore que sunt, ac subsident. Et forſitan alius a quatuor assignatis: qualitatis modus alicui apparere possit, verum ferme qui maxime dicuntur: tot sunt, Et quæ determinatae sunt: qualitates appellantur.

¶ Diffinitio qualium. Sed qualia sunt quæ ab illis denominatiue aut aliquo modo dicuntur.

¶ Modi qualium. In plerisque enim & fere in omnibus qualia: denominatiue dicuntur a qualitatibus, vt ab albedine albus, a grammatica grammaticus, a iustitia iustus, & hoc pacto in similibus. Sed bifariam contingit qualia aliquo alio modo hoc est non denominatiue a qualitatibus dici. Primo quia qualitatibus indita non sunt nomina: quædam a qualitatibus denominatiue dici non contingit, vt cursor & pugillator vt habilitatem natiuam important, qualia non denominatiue dicuntur a qualitatibus: q̄ illis naturalibus potentis, habilitatibusque indita nomina non sint, sed peritis a quibus pugiles, paleſtrici que dicuntur, quando secundum dispositionem, habitumve dicuntur: nomina indita sunt, nam pugillatoria paleſtricia que nominantur: & ab his cursor & pugil qualia denominatiue dicuntur. Secundo vero modo cōtingit qualia dici a qualitatibus nō denominatiue: cum qualitatibus ipsis, nomina posita sunt, sed illa qualia ex qualitatibus non deducuntur, vt studiosus, quale est a virtute: q̄ eum significat qui virtutem sit consequutus, sed non denominatiue, nā studiosi nomē a virtutis notō nō deducitur. Veruntamen id in multis ita euenire nō solet. Notum igitur est quo pacto qualia a prædictis qualitatibus denotiatiue dicuntur: & quo mō, alio modo q̄ denominatiue. Tres enim comunitates qualitatis. Prima. Cōuenit qualitati: vt ipsi aliquid cōtrariū sit, vt iustitia iniustitia cōtraria est & albedo cōtraria nigredini & pleraq̄ alia huiusmodi. Et nō solum qualita-

tibus sed & qualibus quæ ab ipsis dicuntur: conuenit habere contrarium, nam iniustum cōtrarium est iusto: & album cōtrarium nigro. At id qualitati proprium nō est, nam nō conuenit omni, rubro enim & pallido, & medijs coloribus nihil est cōtrarium: quæ nihilominus sunt qualitates. ¶ Regula. Si vnum cōtrariū fuerit qualitas: & reliquum erit qualitas, & si vnum fuerit quale: & alterum quoq̄ erit quale. Quod ex singulorum consideratione prædicamentorum, agnoscī potest. Nam si iustitia qualitas est: & iniustitia quæ illi cōtraria est etiā qualitas est. Non enim iniustitia substantia est aut quantitas, aut ad aliquid, actio, passio, quando, aut vbi, aut aliquid aliorum prædicamentorum, & ita in cōtrarijs quæ qualia sunt: licet intueatur. ¶ Secundo communiter. Qualia magis, minusq̄ suscipiunt, nam album, alterum altero magis & minus album dicitur: & iustum, alterum altero magis & minus iustum. suscipiunt & hæc secundum seipsa intentionem, nam fit vt album se prius & posterius fiat, euadatq̄ magis album. Et id quali proprium non est. Nam non conuenit omni, et si quamplurimis conueniat. ¶ Dubium. Addubitare quis poterit an qualitates magis, minusve dicantur: vt an iniustitia altera iustitia magis, minusve dicatur iustitia, & ita de alijs affectibus, dispositionibusq̄, & plane quibusdam addubitantium non videtur. nō enim (in quibus) iustitia magis, minusve iustitia: & sanitas magis, minusve sanitas, nimium dicitur, sed dicitur (in quibus) alterum altero magis, minusve habere & iustitiam & sanitatem, & grammaticen & alios affectus quoq̄. ¶ Dilutio. Qualia quæ ab huiusmodi qualitatibus dicuntur: proculdubio magis, minusve suscipiunt: vt iustus, sanus grammaticus: magis, minusve dicitur. dicitur enim & alter altero & iustior & sanior & grammaticior, & hunc in modum in alijs. Verum vt dictum est non omnibus conuenit qualibus, nam triangulum & quadratum & omnino quæ ab alijs figuris dicuntur: neq̄ magis, neq̄ minus suscipiunt. Nam omnia quæ trianguli rationem suscipiunt & circuli: æque omnia triangula sunt & circuli, quare neq̄ triangulum triangulo magis aut minus, neque circulus circulo. Et quæ circuli rationem non suscipiunt: non erit alterum altero magis circulus. Non enim quadratum magis quam altera parte longior, circulus est: quorum neutrum neque quadratum, neque altera parte longior rationem circuli suscipit. Et similiter in alijs si positi rationem non suscipiunt: minime alterum altero magis minusve illud esse dicitur. Manifestū est igitur nō omnia qualia, magis minusve suscipere: & nihil prædictorum qualitati aut quali esse proprium. ¶ Tertia. Proprium est qualitati secundum eam simile ac dissimile dici, nam secundum solas qualitates similia, dissimiliave dicuntur. Neque enim simile alterū alteri secundum aliquid aliud est: quam secundum qualitatem merito igitur id qualitati proprium est. ¶ Dubiū. Mirari forſan quispiam potest: cur inter qualitatū assignationes pleraque eorum annumeramus quæ prius esse ad aliquid posita sunt, vt habitus & dispositiones: que prius dicta sunt esse ad aliquid. ¶ Dilutio. Id aliquem mouere minime decet. Primo quia fere in omnibus que sunt huiusmodi: genera sunt ad aliquid, singule autem sue species, nā cum disciplina gen^o sit ad aliquid dicit, nā disciplina alicuius est disciplina, sed sue species: vt grammatica vt musica, non dicunt ad aliquid, nā grammatica non dicit alicuius grammatica, nec musica alicuius musica, nisi forte secundum generis vocabulū ad aliquid dicantur, vt grammatica dicit alicuius disciplina: nō autem alicuius grammatica, & musica alicuius disciplina: nō alicuius musica. Quare ipse species ad aliquid nō sunt sed qualitates. Nam secundum eas quales dicuntur, illas enim ceu habitus possidemus. Scientes enim dicuntur: q̄ singulas aliquas scientias adepti sumus. Quare ipsæ vpote secundum quas solum quales esse dicuntur: qualitates erunt non etiam ad aliquid. Secundo, si contingit vnum & idem & qualitatem esse & ad aliquid, haudquaquam inconueniens fuerit, ipsum in vtriusq̄ generibus collocare. Atqui rem eandem, eundemq̄ habitum aut dispositionem, contingit & qualitatem & ad aliquid esse. Non igitur inconueniens est illa in vtriusq̄ annuerasse. Et hæc de qualitate.

De actione & passione.

Cap. IX.

69

Ecipit autem agere & pati & contrarietatem & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei quod est frigefieri, & delectari ei quod est contristari, quare suscipiunt contrarietatem. Et magis & minus, est enim calefacere & magis & minus: & calefieri magis & minus, & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere & pati, & de his igitur hæc dicta sunt. ¶ Dicitur est autem & de eo quod est sitū esse in ijs quæ sunt ad aliquid: q̄ denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero, id est quando & vbi, & habere propterea q̄ manifesta sunt, nihil de his aliud dicitur q̄ quæ in principio dicta sunt: q̄ habere qui dem significat caleatum esse, armatum esse, vbi vero vt in Lycio in foro, & alia quæcunq̄ de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus quæ proposuimus sufficiunt dicta.

70

A

Quadratum.

B

Altera parte longius.

Cōitas,

Cōitas,

¶ Dux cōmunitates: habere contrarium & suscipere magis & minus nullo modo pprie sunt. 69
non enim conueniunt omnibus actionibus passionibusq; & suis denominatiuis. Nam rubefac-
tioni, & rubefacere nihil est contrarium: vt neq; rubeo, & medijs coloribus neq; solis conue-
niunt. nam illæ partim qualitibus & partim qualibus conuenire monstratæ sunt. Et addubi-
tant de calefacere & frigefacere. nam aqua tepida: frigidiuscula calefacit. & eadem: calidiuscu-
la frigefacit. quo modo igitur contraria illæ? Prompta responsio adhiberi potest. nam califa-
cit elanguide atq; remisse, & frigefacit remisse. modo calefacere remisse ac exiliter frigefacere,
contraria non sunt. vt neq; remisse album & remisse simul in eodem admit-
tunt. Item & id refutari potest tepidam aquam: frigidiuscula calefacere, similiter & quæpiam
calefacere. nam vt neq; apte colligitur: est remisse album. igitur est album. neq; quoq; apta col-
lectio, illatioq; est. calefacit remisse, igitur calefacit, sed in captionem incidimus quæ a secun-
dum quid appellatur. Verum sciscitare forsitan si non calefacit: frigidiuscula: quidnam igi-
tur facit illa aqua? Possunt dicere: tepefacit. album enim remissum quia suo contrario confu-
sum atq; permixtum. quid nam aliud facit quam aequilibrium aut fuscum: & certe dum frigida
aqua vt ferueat, igni ad mouetur. prius tepescit, quam calefieri dicenda est. ¶ Non in consule- 70
re, sed scite admodum & considerare videtur Aristoteles de substantia, quantitate, ad aliquid,
qualitate, actione, & passione, adiecta ad minucularia de motu determinatione protractis ser-
monem: contraxisse autem de quando, vbi, situ, & habitu. Nam sex primorum vocabula per
vniuersam philosophiam sparsa conspiciuntur. de quando vero, vbi, situ, & habitu perq; rara
visuntur: verum humanis actionibus, affectionibusq; & opificijs, illorum vocabula ac cōmo-
datiora suntq; contemplationibus. & ea præsertim Aristoteles accuratus prosequenda cen-
suit: quæ philosophiæ haud leue momentum essent allatura. quæ qui attentius cōsiderare vo-
let: ex scientijs grammatica, logica, rhetorica, naturali, morali, mathematica, arithmetica, geo-
metrica, musica, astronomica: & similibus facile deprehendit. sed omnium vocabula in medijs
asserre ad id ostendendum: magis operosum quam vtile fuerit.

PARAPHRASIS CAP. NONI.

Nonum cap. de sex vltimis predicamentis. agere & pati cōmunitates duæ. & de qua- 69
tuor alijs breuis absolutio. ¶ Dux cōmunitates. Prima. Suscipit agere & pati con-
trarietatem. Secunda. Suscipiunt item agere & pati magis atq; minus. Contrarie-
tatem autē suscipiunt calefacere & frigefacere: similiter calefieri & frigefieri, dele-
ctari, & tristari. Magis vero & minus. nam calefacere magis & minus dicit: & cale-
fieri magis & minus. pati & tristari magis atq; minus. Quare perspicuus est agere & pati: magis
minusq; suscipere. & de agere & pati hæc dicta sufficiunt. ¶ Breuis de quatuor alijs absolu- 70
tio, expeditioq;. In ad aliquid dictum est situm esse denominatiue dicitur a quibusdam positioni-
bus: scilicet recubare, stare, iacere: a positionibus denominatiua esse. Et in principio vbi prædi-
camenta annumerabatur: de quado, vbi, & habitu dictum est. vt quado est vt heri. Vbi vt in
Lycio, in foro. Habere: vt calceatum esse, armatum esse, & huiusmodi talia, quæ de illis dicta
sunt. quæ quia manifesta sunt: non alia quæ prius de illis dicta sunt hic adiciuntur. De de-
cem igitur generibus: hæc determinata sufficiunt.

¶ De oppositis.

Cap. X.

Oppositis quotiens solent opponi dicendum est. dicitur 71
enim alterum alteri opponi quadrupliciter. aut vt ad aliquid,
aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio
& negatio. Opponitur autem vnumquodq; istorum vt sit fi-
guratim dicere. tanquam ad aliquid quidem: vt duplum di-
midio. tanquam contraria: vt malum bono. tanquam au-
tem secundum priuationem & habitum: vt cœcitas & visio.
tanquam vero affirmatio & negatio: vt sedet non sedet. ¶ Quæcunq; igitur 72
vt ad aliquid opponuntur: ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quo-
modolibet aliter ad ipsa. vt duplum dimidij, hoc ipsum quod est: alterius
dicitur. alicuius enim duplum dicitur. & disciplina: disciplinato tanquam ei
quod est aliquid opponitur. & dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati:
& disciplinatum dicitur ipsum quod est ad oppositum. ad disciplinam. discipli-
natum enim aliquid dicitur, scilicet disciplina disciplinatum. quæcunq; ergo op-
posita sunt tanquam ad aliquid: ea ipsa quæ sunt oppositorum: vel alio quolibet
modo adinuicem dicuntur. ¶ Illa vero quæ opponuntur vt contraria. ea ipsa qui- 73
dem quæ sunt nullo modo ad seinuicem dicuntur. contraria vero sibi inuicem di-
cunt. neq; enim boni mali dicitur bonum: sed cōtrarium. nec album nigri album:

84 sed contrariū, quare differunt abinuicem hæc oppositiones. ¶ Quæcūq; vero
contrariorū talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri & de quibus prædicantur: ne-
cessarium sit alterum ipsorum inesse. horum nihil est mediū. ¶ Quorum vero
71 nō est necessarium alterum inesse: horū omnino est aliquid mediū. ¶ Quorum
& sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum ipsorum
inesse aīalis corpori, vel agritudine, vel sanitatē. & par quidē & impar de nume-
ro prædicātur: & necesse est horum alterū numero iesse vel par vel impar. & nō
est horum aliquid mediū, neq; agritudinis & sanitatis, neq; imparis atq; paris.
Quorum autē nō est necessarium alterū inesse: eorum est aliquid medium. vt
nigrum & album in corpore nata sunt fieri, & nō est necessarium alterum eorum
inesse corpori. nō enim omne corpus vel albū vel nigrum est. sed & prauū & stu-
diosum prædicātur quidē de homine & de alijs cōpluribus. nō est autē necessariū
alterum eorum inesse ijs de quibus prædicantur, non enim oīa aut praua aut stu-
diosa sunt: sed est aliquid eorum medium, vt albi & nigri fuscum & pallidū, &
quicūq; alij colores: prauū vero & studiosū. quod neq; prauū neq; studiosum est. in
aliquibus igitur medijs posita sunt nomina. vt albi & nigri fuscum & pallidū, &
quicūq; alij huiusmodi colores, in aliquibus vero nō est nomine facile medium
assignare, vtriusq; vero extremorū negatione medium definitur: vt quod neque
76 bonum neq; malū est, neque iustum neque iniustum. ¶ Priuatio vero & habitus
dicuntur quidē circa idē aliquid. vt visio & cœcitas circa oculum. Vniuersaliter
autē dicere est in quo natus est habitus fieri: circa hoc dicitur vtrumq; eorum fie-
ri. priuari vero tunc dicitur vtrumquodque habitus susceptibilem: quando is in
quo natus est inesse: vel quādo illud natum est habere, nullo modo inest. edentul-
lum enim dicimus nō quod nō habet dētes, & cœcum nō quod non habet visum
sed quod nō habet, quādo natum est habere. aliqua enim ex natiuitate: neque den-
tes habent, neque visum, sed non dicuntur edentula, neque cœca. ¶ Priuari vero 77
& habere habitum nō est priuatio & habitus. Habitus enim visus est, priuatio ve-
ro cœcitas. habere autē est visum: non est visus: nec cœcum esse, cœcitas. Priuatio
enim quædam est cœcitas: cœcum vero esse priuari: non priuatio est. Amplius
si idem esset cœcitas & cœcum esse, vtraque de eodem prædicaretur. sed sed cœ-
cus quidem dicitur homo, cœcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi qui-
dem etiam ista videntur priuari scilicet & habere habitum: quemadmodum pri-
uatio & habitus. idem enim modus est oppositionis, nam sicut cœcitas visui op-
78 ponitur, sic cœcum esse & visum habere opponuntur. ¶ Non est autem neque
hoc quod sub affirmatione & negatione est: affirmatio & negatio, affirmatio nā-
que oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua. quod vero sub affirmatione
& negatione est: nulla est oratio. dicuntur autem etiam hæc esse opposita adinu-
icem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his, modus oppositionis idem est.
sicut enī affirmatio ad negationē opponitur (vt quod sedet, ei quod nō sedet) sic
79 & res quæ sub vtroque est opponitur, scilicet sedere aliquid ad non sedere. ¶ Quo-
niam autē priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid manifestum est. non
enim dicitur id ipsum quod est oppositorum. visus enim nō est cœcitas visus.
nec vllō alio modo id ipsum dicitur. similiter autem neq; cœcitas visionis cœ-
citas dicatur, sed priuatio quidem visionis dicitur, cœcitas vero visionis non di-
citur: neque visus cœcitas. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur.
quare si cœcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset: vti que & conuerteretur ad
80 illud ad quod dicitur, sed non conuertitur, non enim dicitur visus, cœcitas visus.
¶ Quoniam autem neque vt cōtraria opponuntur quæ secundum priuatio-
nem & habitum dicuntur: ex his manifestum est. contrariorum enim quorum
est medium, necesse est in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicari, alte-
rum ipsorum inesse semper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum

Diffini-
tio. 2Diffini-
tio. 3Diffini-
tio. 4Cōclusio.
2Cōclusio.
3Cōclusio.
4Cōclusio.
5Diffini-
tio.Cōclusio.
1

in esse susceptibili necessarium erat, vt in lāguore & sanitate, & impari atq; pari. quorum vero aliquid medium est: nunquam necesse est omni susceptibili inesse alterum. neq; enim necesse est omne susceptibile vel candidum, vel nigrum esse: neq; frigidum vel calidum. horum enim medium, aliquid, nihil esse prohibet. in super autem & eorum erat aliquid medium: quorum alterum in esse susceptibili non necessarium erat, præter illa quibus vnum inest naturaliter, vt igni calidum esse, & niui candidum. in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & non alterutrum contingit, non enim possibile est ignē, frigidū esse, neq; niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed solis quibus natura vnū inest. & his determinate vnū non alterutrum contingit. in priuatione autem & habitu: neutrum eorum quæ dicta sunt verum est. non enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessarium est. quod enim nondum natum est habere visum: neq; cœcum neq; visum habens dicitur. quare non erunt hæc: vt ea contraria quorum nihil est mediū, sed neq; vt ea quorum aliquid est medium. necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse: quando enim iam ad habendam visionem natum fuerit: tunc aut cœcum aut habens visum dicitur. Et eorum non determinate alterum: sed alterutrum contingit. non enim necessarium est vel cœcum vel visum habens esse: sed vtrumuis contingit. in cōtrarijs autem quorum aliquid medium est, nunq̄ necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam. & his determinate vnum: & non vtrumuis cōtingit. Vnde palam est quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur: ea quæ secundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius. In contrarijs quidem cum sit susceptibile: ad inuicem mutationem fieri possibile est: nisi alicui vnū natura inest, vt igni calidum: etenim sanum possibile est languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum: & ex studio prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel quāuis modicum incrementum sumpserit, palam est quia aut perfecte mutabitur: aut satis multum incrementum sumet. semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcūq; incrementum sumpserit a principio, quare etiam verisimile est plenius eum lumere incrementum. & hoc dum semper fit: perfecte in contrarium habitū restituetur, nisi forte tēpore prohibeatur. Verū in priuatione & habitu impossibile est ad inuicem mutationē fieri. & ex habitu enim in priuationem mutatio fit, a priuatione vero in habitū impossibile est. neq; enim cœcus factus aliquis: rursus vidit. neq; cum caluus fuerit, rursus comatus factus est. neq; cū fuerit edētulus: dētes ei iterū orti sunt. ¶ Quæ- 81

Conclu-
sio.
9

Socrates. In priuatione vero & habitu cum non sit oīno: neutrum verum est. cū autem sit non semper alterum quidem verum erit. alterum autem falsum habere namq; visum Socratem ei quod est cœcum esse Socratem opponitur. sicut priuatio & habitus, & cum sit: non necessarium est alterum verum esse vel falsum. cum enim nondum sit natus habere: vtraq; falsa sunt. & cū non sit oīno Socrates: similiter quoq; falsa sunt vtraq; & visum eum habere, & cœcum eum esse. in affirmatiōe vero & negatione semper siue sit: siue non sit hoc quidem falsum erit, illud autem verū. Languere neq; Socratem, & non languere Socratem cum ipse sit, palam est quā alterum eorum verū, alterum vero falsum est. & cum non sit: similiter. Languere etenim cum non sit: falsum est. non languere autem: verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse: quæcūq; tanq̄ affirmatio & negatio opponuntur.

¶ Contrarium autem bono quidem ex necessitate malū est. hoc autem per singulorum inductionem palam est. vt sanitati lāguor, & iustitiæ iniustitia: & fortitudinī timiditas: similiter autem & in alijs. ¶ Malo autem aliquando quidē bonum est contrarium: aliquando malum. defectui enim (cum malum sit) superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum. similiter autem & mediocritas cum vtriq; contraria sit: bonum est. sed in paucis quīs, tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonum contrarium est. ¶ Amplius. Cōtrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis namq; omnibus, sanitas quidem erit, languor vero nō, similiter autē albis oibus, albedo quidē erit, nigredo vero non. ¶ Amplius. Si ei quod est Socratem sanū esse, Socratem languere contrariū est: non cōtingit, simul vtraq; eidem inesse. non vtiq; cōtinget cū alterū cōtrariorū sit: & reliquū esse. cū enī sit Socratē sanū esse, lāguere Socratem nō erit. ¶ Palā vero est quia circa idē aut specie aut genere nata sunt fieri. Lāguor nāq; & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autē & nigredo: simpliciter in corpore. Iustitia vero & iniustitia, in aīa hominis. ¶ Necessarium autem est oīa contraria: vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt. color enī eorum genus est, iustitia vero & iniustitia, in contrarijs generibus. illius namq; virtus genus est, huius autem vitium. bonum vero & malū non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Communitas
1
Communitas
2

Communitas
3
Communitas
4

Communitas
5
Communitas
6

¶ Decimi Cap. notæ.

¶ Annumeratio modorū oppositionis, diuisio est homonymi in sua æquiuoca. Sic & qui volunt oppositionē synonyme hoc est vniuoce, illa partiti, sed opposita nō vna rōne diffiniunt Aristoteles: sed quatuor, & difficile est talē vnā diffinitionē reperire: quæ nō multis pateat calumnijs. ¶ Habitū & priuatiōem, habitus affirmatione designatur vt visus, auditus, & similia. Priuatio vocabulo priuationē importante, vt cæcitas: surditas: & huiusmodi. & cæcitas non proprie dicitur negatio, sed vocabulū priuatiuū. ¶ Vt affirmatio & negatio: finitū & infinitū quæ videlicet vocabulis ad inuicē finitis & infinitis designamus. vt hō non hō, sedet non sedet, sedens non sedens & huiusmodi. Et non sedet verbū est infinitū: sedet vero finitū. Ea etiā quæ opponuntur vt affirmatio & negatio, res ipsæ quæ sub affirmatione atq; negatione sunt, vt res subiectæ, sub suis notis signisq; intelliguntur. quod ex litera sequenti vbi Græce habetur, τὸ δὲ ἕρ πλὴν κατάφασιν ἢ ὑπόφασιν, ἢ ὑπὲρ τῆς ἐστὶ λόγῳ ἀλλὰ πρῶτον μὲν, hoc est qd sub affirmatione, negatione ve est, nulla est oīo, sed res (vetus tñ lectio id non habet: sed res) coniecturā facit. & id etiā qd cōsequenter habetur, sic & res quæ sub vtroq; est opponitur scilicet sedere aliquē ad non sedere, sed cauendū hic est ne ex obliqua rerū intelligentia: mōstra pariamus. vt enim oīone sine rerū consideratione, contradictoria non aduersant oppositione: ita quoq; neq; res sine orationū ratione dicuntur vt cōtradictoria oppositæ. Ex hoc scdo: primus modus oppositorū finiti & infiniti facile intelligitur qui & minus p lapsibus paratus est, scēdus tamē modus magis in litera videtur expressus quæ nō errorē sed tortā (vt dictū est) intelligentiā parit, si quādo aliquē errare cōtigerit. ¶ Contraria sic diffiniri solent. Cōtraria sunt quæ sub eodem gñe posita, maxime ab inuicē distāt, & eidē subiecto vicissim insunt, a quo mutuo se expellunt: nisi alterum eorum insit a natura. Prima particula sub eodem genere posita maxime

74

distant: ex infantia, primæ communitatis quantitatibus trahitur. Secunda & vltima, eidem sub-
 iectio vicissim infunt, nisi alterum eorum insit a natura: ex secunda ratio ne quare conclusio-
 nis presentis cap. (q. priuatiue opposita, a contrarijs alio oppoñatur modo) pfacile dinosci po-
 test. Et tertia a quo mutuo se expellunt: ex quarta communitate quædã sunt quæ solum adesse
 suis subiectis nata sunt: non etiam predicari: vt albo, nigredo calor & frigiditas & huius-
 modi primigenia. Albedo enim & nigredo corpori vicissim infunt: non autem de corpore
 predicantur. Siquidem nullum corpus: aut albedo aut nigredo. Et alia sunt quæ inesse & pre-
 dicari dicuntur: vt contraria denominatiua album: nigrum, calidum, frigidum & id genus
 cetera. Et album enim corpori adesse: & simul corpus dicitur album. & ita de nigro, calido, fri-
 gido, & reliquis. Ideo Aristoteles contraria immediata finiendi adiunxisse videtur, in ijs in
 quibus fieri nata sunt, aut de quibus predicari vt hæc contrariorum tum primigeniorum prin-
 cipaliumq; & paronymorum diuersitas deprehenderetur. ¶ Sanum describere solent quod
 in suis qualitatibus & humoribus profuæ naturæ & inducibilitate sit temperatum: nihil infu-
 per plus minusve in continuo aut discreto quam par est habens. Et ægrum bifarium. Primo,
 ægrum quod in suis qualitatibus aut humoribus lapsum interperatumve est, aut in conti-
 nuo, aut numero aliqd plus minusve habens. Secundo, Quod in aliquo huiusmodi deficit: manifestam
 lesionem habet, atq; (vt ita dicitur) dolorificum sensum. Sic igitur ægrum homo-
 nymum est, primo modo accepisse Aristotelem vult. secundo modo Galenum medicum.
 Inter sanum & ægrum primo modo medium nullum intercidere, sed inter sanum & ægrum
 secundo, medium intercidere, quod medici neutrum appellant, cum videlicet animalis qua-
 litates, humores aut huiusmodi lapsa sunt, sed aperta, manifestamq; non præferunt lesionem,
 quam naturalem dispositionem si sequitur morbus: ea assimilatur vicino noctis crepusculo. si
 sequitur sanitas, affini diei crepusculo. neq; medicos Aristoteli compugnare: neq; Aristote-
 lem medicis: qui idem & medicus & filius medici fuerit. sed alia significatione vsum q; pleriq;
 aliorum medicorum, quod & verum est. Sed hæc dixisse: ferme fuerit ab insititio alienum. ¶ Q
 de pari & impari dicitur: magis ad analogiam quã contrarietatis naturã accommodandum est.
 perinde acti sumptu esset rationale & irrationale de aial prædicari, & necessarium esse alterũ
 rationale dico aut irrationale de aial prædicari: id ad analogiam accommodatum esset non etiã
 ad contrarietatis naturã. Nam neq; par & impar, neq; rationale & irrationale, proprie contra-
 ria sunt: sed contrarijs, etiã immediatis assimilatur. ¶ Studiosum predicatur de homine & de
 alijs complurib; studiosum enim quod & *σπουδαίον* dicitur *ἀπὸ τοῦ σπουδαίω* qd est aliquid
 diligenter facio. Vnde fit vt homini & coplusculis alijs diligenter opus suum peragentibus stu-
 diosum conueniat: vt studiosæ apes: formicæ, bombyces: & id genus dici possunt. quæ sedule &
 diligenter & quasi prouidentia quadam mirabili, sua munia peragunt. & huiusmodi prom-
 pta diligentia virtus appellatur: a qua studiosi, vigilantesq; & accurati dicuntur. ¶ Nomina
 nomia simplicia, peculiaria, & nõ circumlocuta. ¶ Infantes a generatione, & recetes in lucẽ edi-
 ti, dentes non habent. Et catuli canũ (nisi id falso tradit Plinius) ante septimũ diem non vident
 & tardius nunq; primo & vicelimo die lux illis restituitur. Et si singularis nascitur focus, no-
 no die cernere dicit, si gemini deno: si terni vndeno. & ita quotquot adieceris, totidẽ retar-
 datẽ luci dies (autumant) adiectum iri. ¶ Qd priuatiũ esse, non sit priuatio, & habere habitũ,
 habitus: prima adducta argumentatio confirmare potest, si nulla species de specie neq; genus
 de genere, vimque inductionis quodam modo obtinet, quæ manifestus agnosceretur: hunc
 in modum formata. cæcum esse non est cæcitas: neq; surdum esse surditas. Atqui eius quod
 est cæcum esse & surdum esse genus est priuatum esse, & cæcitas & surditas genus priuatio.
 igitur priuatum esse: non est priuatio. Consimiliter visum habere, nõ est visus, neq; auditum
 habere auditus: & hoc pacto in cæteris. Atqui eius qd est visum habere & auditũ habere ge-
 nus, est habitum habere, & ipsius visus & auditus genus habitus. non est itaq; habere habitũ:
 ipse habitus. Et ait Seuerinus aliud est habitus, aliud q habet & aliud habere habitũ. nõ habitus
 vt visus: qualitas quædã est & naturalis quædã potentia vt videt, q habet: homo est: & habere
 habitum: & hõ & qualitas est. Quo fit vt habitus: & qui habet: re ipsa duo sint. sed qui habet,
 et habere habitũ: sola ratione duo. nõ pro eodẽ sumuntur. Et priuatio et cæcitas: cæcitas visus
 est, et qui habet: hõ est, et priuatum esse, et hõ est, et huiusmodi carentia. Sed dicere quoquo
 pacto, visus carentia re ipsa nihil aliud sit quã oculi potentia, visum in naturalemque illam ha-
 bilitatem et contemperamentum ad videndum non habens, quando habere nata est, id ma-
 ius ex philosophia requirit adiuuentum atque præsidium. Cum enim intellexeris materiam
 et priuationem re ipsa vnum esse, et ratione duo, id quoque intelliges vel quam facillime. Id
 tamen Aristotelem, cæcum esse: et cæcus pro eodem accipere videri: pariter et visum habere
 et videns et huiusmodi similiter, ex secunda ratione haud difficulter agnoscutur. ¶ Pro secun-
 da ratione id proloquũ est: quæ sunt eadẽ, et de aliquo quoque eodẽ verificatur. Vis itaque
 argumentationis Aristotelicæ: hypothetico syllogismo colligitur. Si cæcum esse et cæcitas idẽ
 sunt, ipsa de eodem verificabuntur, atqui de nullo eodem verificantur, nam cæcum esse de so-
 lis animalibus verificatur solum enim animal cæcum est. At cæcitas de nullo profus animalĩ
 dicitur, neque ei hõmo neque aliud animal quodcũque cæcitas est. Nõ igit idẽ cæcum esse ex cæ-

Aristoteles
Galenus

Plinius

Seuerinus

60 citas, Quare neq; priuatiũ esse & priuatio, idem enim subit iudicium. Et haud aliter per quam
 facile visum habere & visus, non idem esse monstrabuntur. Boetius tamen principium muta-
 uit, hoc visus. Quæ sunt eadem, de quocunq; predicatur vnum, de eodem quoq; predicabitur
 & reliquum, quod solum verum maximopere esse oportet, de ijs quæ omnino sunt idem. Pri-
 mo tamen videtur Aristoteles visus, & communitis sane & accommodabilis est. ¶ Natura
 id est, quod sic inesse natura determinatum est, vt suum oppositum natura inesse non possit.
 Et accidentario quicquam inesse, quod sic, a natura vt insit determinatum non est quin suum
 oppositum, aut aliud quicquam ipso defecto inesse possit. Quo fit vt calor natura insit igni.
 at frigiditas non natura sed accidentario insit aquæ, etsi aqua natura sit frigida, nam natura
 determinatum non est, vt aqua solum frigiditatem habere queat, non etiam caliditatem. Fit
 etiam vt cum dicitur impossibile esse ignem esse frigidum, & niuem esse nigram, perinde sic
 acti diceretur natura fieri non posse vt ignis frigidus sit, neq; vt nix sit nigra. De ea enim
 potentia cui nihil impossibile, cui nihil difficile, solum metaphysico et supramundano philoso-
 pho cura relinquenda est. Neq; de ea quicquam citra metaphysicam aut loquendum aut au-
 dendum, nisi forte ad eam pias fundamus preces, quæ nos sacra docuerit oracula. impudens
 enim est, de tanta maiestate loqui, & audere quicquam diffinire, priusquam quis apprimere eru-
 ditus & purgatus sit, qui autem hoc facit, attentat & audet, mentis cæcitate potius, quam et
 luminum incurrat. Sed vt ad contraria propositum reuocemus, possunt facile his diui-
 sionibus omnia succincte comprehendendi. Prima, Contrariorum quædam immediata, & quæ-
 dam mediata. Secunda, Contrariorum mediatorum quædam sunt medijs nominati, quædam
 vero innominati medijs. Tertia, Rursus contrariorum mediatorum quædam subiectis natura
 insunt, & quædam accidentario. Et diffinitiones ex litera facile trahi possunt. ¶ Vt contrario-
 rum diffinitio ex Aristotelicis dictis, per particulas collecta est, ita quoq; vnam priuatiue op-
 positum colligunt hunc in modum. Priuatiue opposita sunt habitus & priuatio, quæ habet
 fieri circa idem ordine irrefragabili, & tempore determinato a natura. Prima particula habi-
 tus & priuatio, communis de his oppositis in hoc capite particula est, & aliq; quinque conclusio-
 nis prima & secunda rationibus eliciuntur quam facillime. Et Aristotelis dicta, pariter & hæc
 collecta diffinitio, de priuatiue oppositis secundum naturalem insitamq; potentiam quæ ma-
 xime talia sunt inrelliguntur, & illa naturalem potentiam negant per quæ priuatiue opposi-
 ta secundum actum, vt motus & quies, lumen & tenebræ, luminosum & tenebrosum & id ge-
 nus talia facile intelliguntur, & hæc negant actum, & amota particula ordine irrefragabili, dif-
 finitio communis est tam ijs quæ secundum potentiam quam quæ secundum actum dicitur.
 Nunquam quis postea quam cæcus effectus est rursus natura, naturæq; potentia vidit. id enim
 impossibile est. Quare si cum naturæ conditor, propter homines trabea carnis indutus, cæcis
 nauis diebat respice, & protinus respiciebant, vixisset Aristoteles & vidisset, proculdu-
 bio statim confessus fuisset esse deum, et vt deum adorauisset, penes quem solum potestas re-
 seruata est, solo verbi imperio facere, quæ natura negauit esse possibilia. ¶ Nullum neq; verũ
 neq; falsum est, hic duæ negationes non modo non altrunt ac affirmant, sed et actus, vrgen-
 tius, vehementiusq; negat, quod Aristoteles sic dixit *ὄνδει μὲν οὐτὲ ἀληθές ἐστίν, οὐτὲ ψεύδης*, quo
 loquendi modo, frequentissime vtitur Aristoteles. ¶ Differentiæ oppositorum ex compara-
 tione eorum adinuicem quæ ex conclusionibus deprehenduntur subiecta formula quot sint,
 et quo modo sumantur ostenditur. ¶ In qua posteriora præcedentibus comparantur, et meri-
 to nam priora prius accepta sunt.

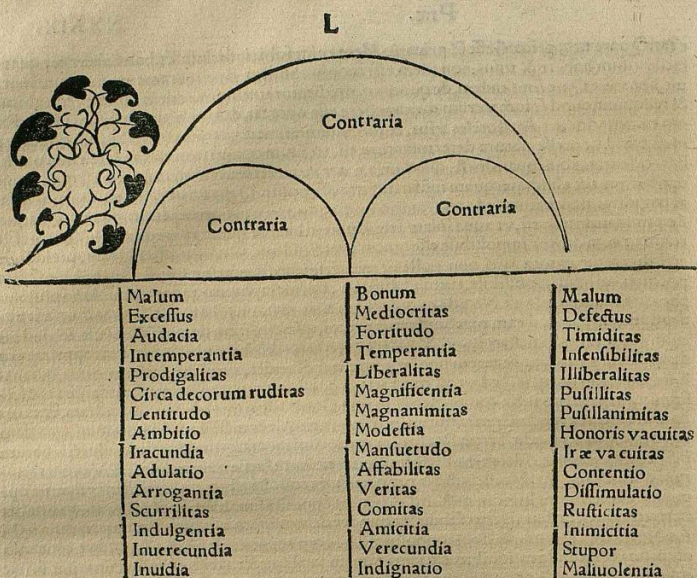
Boetius

Diuina poten-
tia.

Aristoteles

Differentiæ sex oppositorum.			
	b	1	A Relatiua
A	c	2	B Priuatiua
	d	3	C Contraria
B	c	4	D Contradictoria
	d	5	o
C	d	6	o

¶ In paucis licet aspicere mediocritatem, vtrq; ex
 tremo malo, contrariari. Nam ferme in vndecim
 virtutibus moralibus, quas Aristoteles tercio et
 quarto ethicorum diligenter exquirat, et per pau-
 cis affectibus, pro qua re subiecta describitur for-
 mula.

In sub. Et quamuis omnia contraria sint sub eodem genere, aut in contrarijs generibus, aut contraria genera quæ amplius in contrarijs non sint, omnia tamen sub eodem genere posita sunt, nam sub eodem primo, comunissimoq; Et superius adducta, de vicinis generibus & sub quibus nullo medio contraria continentur, intelliguntur, in diffinitione autem de genere seu cominus genus sit siue sit minus atq; longinquo supereminens, & collocatum, vt iustitia & iniustitia, virtus & vitium, bonum & malum, habitus sunt, & qualitates.

PARAPHRASIS CAP. DECIMI.

Oecimum cap. oppositorum modi quatuor. Diffinitiones quinque, conclusiones sex, contrariorum communitates sex. Enumeratio modorum oppositionis. De oppositis quatuor modis opponi aut vt relatiua, aut vt contraria, aut vt priuatiua quæ habitus sunt & priuatio, aut vt contradictoria quæ sunt vt affirmatio & negatio. Et horum singula vt exemplo, figuraq; dicamus opponuntur, relatiua quidem, vt duplum opponitur dimidio, contraria vt bonum malo, priuatiua vt cæcitas visui, quæ habitus sunt & priuatio, vt contradictoria vt sedet non sedet, quæ sunt vt affirmatio & negatio. Prima diffinitio. Relatiue opposita sunt quæ ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, vel quomolibet aliter ad illa, vt duplum id ipsum quod est, oppositum dicitur, nam dimidium duplum & scientia, oppositum scibilis scientia, & scibile aliquo pacto ad eius oppositum, scientiam videlicet dicitur, nam scibile, aliquo dicitur, id est scientia scibile, manifestum igitur quæcumq; ad aliquid & relatiue sunt opposita, vt ea ipsa quæ sunt oppositorum dicantur, vel aliquo pacto aliter ad illa atq; adiuuicem. Prima conclusio. Contrarie opposita a relatiue oppositis differunt. Nam contraria, secundum ea ipsa quæ sunt adiuuicem non dicuntur, et si inuicē sibi dicantur contraria, vt bonū, malū bonū non dicitur, sed malū contrarium, neq; album, nigrū, sed nigrū contrariū, at id secundū id quod sunt, relatiue oppositis conuenit. Manifestū igitur contrarie opposita in hoc ipso a relatiue oppositis differre. Secunda diffinitio. Contraria immediata sunt contraria, quorū nō in quibus fieri nata sunt aut de quibus prædicari, alterū inesse necesse est, Nihil illorū mediū est. Tertia diffinitio. Contraria vero mediata, quorum non hunc in modum alterū inesse necesse est, nam illorum omnino mediū aliquid est, vt immediata contraria aialis sunt languor & sanitas. Nam natura languor & sanitas in animalis corpore sunt, & languorem aut sanitatem alterū eorum aialis corpori inesse necesse est, perinde ac par & impar de numero prædicantur, & necessariū est alterū (parē dico aut imparē) numero inesse, & nihil horum mediū, neq; enī languoris aut sanitatis mediū est, neq; parū aut imparū. At mediatorū quorū scilicet non necesse est alterum inesse, aliquid medium est. Vt album & nigrū mediata sunt, nā in corpore fieri nata sunt, neq; necessarium est alterū inesse corpori, Nō enī oē corpus,

fuscum, pallidum vt quicūq; alius huiusmodi color, æque viciosi & studiosi medium est quod neq; viciosum neque studiosum est. Veruntamen mediorem reperitur diuersitas, nam in aliquibus mediorem nomina posita sunt, vt albi & nigri medium nominatum est, & fuscum scilicet & pallidum: in aliquibus vero nomina (quæ medio accomodare possumus) nulla sunt, sed mediū illud, per vtriusque extremorum negationem definitur atque determinatur, vt boni & mali medium, determinatur: quod neque bonum neque malum, & iusti & iniusti medium: quod neque iustum neque iniustum. Quarta diffinitio priuatiue oppositorum. Priuatiue opposita sunt habitus & priuatio: quæ circa aliquid idem fieri nata sunt vt visio & cæcitas priuatiue opposita, fieri habent circa oculum. Et vt in summa dicatur circa quodcumque natus est fieri habitus circa idem & vtrunque fieri habet, & habitus videlicet & priuatio. Priuari autē dicimus tunc vnum quodque susceptibili ipsius habitus: quando in quo habitus natus est esse: & quando ipsum susceptibile natū est habere, neutiquam est. Edentulū enim & cæcum dicimus qui dentes & visum non habet cum tamen & dentes & visum habere natus est, & non simpliciter quia dentes non habeat aut visum. Nam sunt quæda quæ a generatione neque dentes neque visum habent: sed non ideo edentula dicantur neque cæca. Secunda conclusio. Differunt priuatiue esse & priuatio: similiter habere habitum & habitus. Nam priuatiue esse non est cæcitas, & visum habere visio, atqui cæcum esse est priuatum esse & cæcitas priuatio, & visum habere habitum habere & visus, habitus. Non igitur idē erunt priuatum esse & priuatio: idem habitum habere: & habitus. Secundo. Si idem esset cæcitas & cæciū esse: vtrique de eodem prædicarentur. Atqui nō prædicantur de eodē, nam cæcum, homo est, cæcitas autem nullo modo homo dicitur. Non igitur idē sunt cæcum esse & cæcitas, quare neque priuatum esse & priuatio & eodem modo visum habere & visus, non esse idem ostenduntur. Et quanquam ita est priuatum esse, priuationem non esse: & habere habitum, ipsum habitum non esse: illa tamen cum priuatione & habitu aliquo modo conueniunt, nam vt priuatio & habitus inter se priuatiue opponuntur, ita quoque priuatum esse & habere habitū. Sicut enim cæcitas visui opponitur hunc in modū quoque & cæcum esse, ei quod est visum habere oppositum est. Quinta diffinitio vt contradictorie oppositorum. Ea quæ vt contradictorie opposita sunt, quæ sub affirmatione, negatione que sunt. Tertia conclusio. Differunt affirmatio & negatio: & quæ sub affirmatione & negatione iacent. Nam affirmatio: oratio affirmatiua est, & negatio: oratio negatiua, atqui quæ sub affirmatione & negatione iacent: non sunt oratio aut affirmatiua aut negatiua. Conueniunt tamen, nam quæ sub affirmatione & negatione locantur vt affirmatio & negatio opponi dicuntur. Idē enim vtriusque oppositiōis modus, & vt oratio quis sedet ei opponitur negationi nō quis sedet, sic sedere & non sedere res sub affirmatione & negatione iacentes, opponi dicuntur. Quarta conclusio. Priuatiue opposita non vt relatiue opposita opponuntur. Primo nam relatiue opposita ea ipsa quæ sunt oppositorū dicuntur, aut aliquo modo ad illa, at priuatiue opposita non dicuntur oppositorum. Visus enim nō est cæcitas visus, neque aliquo modo alter ad id ipsum dicitur, neque cæcitas est visus visus cæcitas, et si visus visui dicitur cæcitas. Non igitur priuatiue opposita, vt relatiue opposita opponuntur. Secundo. Omnia relatiue opposita ad cōuertentia dicuntur. Si igitur priuatiue opposita perinde ac relatiue opposita opponerentur, ad cōuertentia dicerentur, vt cæcitas ad id ad quod opponitur, non cōuertitur autem priuatiue opposita. Non enim visus cæcitas visus dicitur: neque cæcitas visus cæcitas. Non igitur priuatiue opposita vt relatiue opposita aduerfabuntur. Quinta. Neque priuatiue opposita vt & contraria opponuntur. Nō enim primum opponitur vt contraria immediata. Nam huiusmodi contraria vt in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur semper alterum inesse necesse est. Nam nihil medium est eorū, quorum alterum necessariū est susceptibile inesse, vt de languore & sanitate, pari & impari dicitur est. Id autē de priuatione & habitu, neutiquā oportere cognoscitur, neq; enim semper susceptibili alterū eorum inesse necesse est. Nam quod nōdum natura definitum, determinatumq; est ad videndum neq; cæciū, neq; visum habens dicitur. Quare nō similiter priuatiua opponuntur vt ea contraria quæ medio carētia sunt: sunt quæ immediata, neq; quidē opponuntur vt ea contraria quæ mediata sunt. Nam eorum contrariorum quorū aliquid medium est: nūquam omni susceptibili in quo fieri nata sunt, vt alterum inesse necesse est. Nō enim omne albi aut nigri, calidi aut frigidi susceptibile, album aut nigrum, calidum aut frigidum esse necesse est. Sed aliquid eorum susceptibile, nihil prohibet medium aliquid esse, nam illorum contrariorū aliquid erat medium. Et re vera in nullo susceptibilium huiusmodi contrariorum, alterum inesse necesse est, præter illa subiecta quibus taliū contrariorū vni natura inest, vt calidum igni, & calidū niui. In talibus enim alterū determinate inesse necesse est, & non possibile est ignem frigidum esse, neque niuem esse nigram. Quō fit vt manifestum sit nō omni susceptibili alterum mediatorum contrariorum inesse necesse esse: sed iolis quibus vnum natura inest, & in illis quidē vnum determinate inesse necesse est, neque alterum inesse contingere. At priuatiue oppositorum omni eorum susceptibili aliquando alterū inesse necesse est, vt cum tēpus a natura determinatum fuerit. Quādo enim quicquam natus est habere visum: tūc vt visum habeat, aut cæcū sit necesse est. Et quāquā ita est, nō determinate tamen alterum priuatiue oppositorum, tunc inesse necesse est, quemadmodum in quibusdam contrarijs vnum determinate inesse est necesse, cum videlicet natura susceptibili

ineſt, ſed ſine diſcrimine alterutrum priuatorum ineſſe contingit. Non enim quicquam de-
 terminate viſum habere, determinate e cocum eſſe neceſſe eſt. manifeſtum eſt igitur ſecun-
 dum vtrunq; contrarium modum & immediatum videlicet & mediatorum priuatiua
 diſſimiliter eſſe oppoſita. Secundo. Contrariorum ſuſceptibile nunc in vnum nunc promiſcue
 in alterum permutari poteſt (modo vnum natura non inſit: ceu calidum eſſe, igni) poſſibile
 enim eſt quod ſanum eſt, languidum eſſe & albi euadere nigrum: & quod ſtudioſum prauo-
 ſcere & quod prauum, rurfus ſtudioſum fieri. Nam & qui prauus eſt: ſi melioribus inſtitu-
 tionibus ducatur atq; ſermonibus, aliquantum ſaltem eſt parum, vt ſtudioſus euadat proſciens.
 Quod ſi ſemel vel parum quid ad probitatem admiſerit: perſpicuum eſt ipſum tandem in ma-
 num virtutis euaturum cumulum, probitatiſque incrementum. Continuo enim vt bene ad
 virtutem mutetur: aptior habiliorq; redditur: quod cuſque a principio deſumpſerit incremen-
 tum. Quare admodum par eſt ipſum maius probitatis augmentum ſuſcipere, & hoc ſi conti-
 nue agere pergit perfecte tandem in contrarium habitum permutatum iri, niſi forte vite tem-
 pus, ſpaciūq; intercidatur. At hoc pacto in priuatiue oppoſitis, promiſcua mutatione, vi-
 diſſimiliter fieri impoſſibile eſt. Verum ex habitu in priuationem fit mutatio: ex priuatione vero,
 in habitum regredi impoſſibile. Non enim vnquam quis effectus cocus: rurfus vidit neq; calu-
 ſus comatus euasit. neq; edentulo, rurfus dentes enati. Non igitur priuatiue oppoſita: vt con-
 traria opponuntur. ¶ Sexta conſuſio. Ea quæ vt cōtradictorie ſunt oppoſita: nullo prædicto-
 rum modorum opponuntur. Nam affirmatio & negatio oppoſitæ nullo dictorum modorum
 opponuntur, vt pote in quibus ſolis ſemper vt vnum eorum verum & alterum falſum ſit ne-
 ceſſe eſt. Atqui neq; in relative oppoſitis: neq; cōtrarijs neq; priuatiuis id euenire neceſſarium
 eſt. duplum & dimidium relative oppoſita ſunt, quorum neutrum neq; verum neq; falſum eſt.
 ſanitas & languor contraria: & neutrum neq; verum aut falſum. & viſus & cœcitas priuatiue
 oppoſita: quorum identidem neutrum neque verum neque falſum. Et omnino quæcuſque ſine
 complexione dicuntur, nullum neq; verū neq; falſum eſt. quæ autem ſupradicta ſunt omnia,
 ſine complexione dicuntur. Sed forſitan dices, ſi contraria & alia oppoſita cum complexione
 ſumantur, oportere alterum verum & alterum falſum eſſe. Verum non ita eſt. nam cum dico
 Socratem ſanum eſſe & Socratem languidum eſſe: contraria ſanum & languidum cum com-
 plexione ſumuntur. haud ſemper tamen oportet vnum verum eſſe: & alterum falſum. Nam
 tamenſi Socrate exiſtente vnum verum ſit, & alterum falſum ipſo tamen non exiſtente vtrūq;
 falſum eſt. neque enim ſi omnino Socrates non ſit, verum eſt Socratem ſanum eſſe, aut eidem
 eſſe languidum. Et ſimiliter ſi priuatiue oppoſita cum complexione ſumantur, vt Socratem
 videntem eſſe, & Socratem cocum, ſi Socrates non ſit. Et ſi ſit Socrates, non continuo oportet
 alterum verum eſſe & alterum falſum. nam cum nondum habere natus eſt, vtrūque profe-
 cto falſum eſt. Patet igitur ſiue Socrates ſit ſiue omnino non ſit euenire vtraque. Socratem vi-
 ſum habere & Socratem cocum eſſe, falſa eſſe. At in oppoſitis affirmatione & negatione ſiue
 Socrates ſit ſiue non ſit, ſemper vnum verum & alterum falſum erit. Nam Socratem langue-
 re ſi non ſit falſum eſt: & Socratem non langere verū. Quare ſolis affirmatione, negationeque
 oppoſitis, peculiare & proprium eſt: ſemper eorum alterum verum eſſe, & alterum falſum. Op-
 ponuntur igitur vt contradictorie oppoſita: alio modo a reliquis. nam vt affirmatio & nega-
 tio oppoſiti dicta ſunt. ¶ Sex contrariorum communitates. Prima. Bono contrarium: vt ipſum
 malum: ſi neceſſe eſt. hoc ex ſingularum inductione dinoscitur. Nam ſanitati languor contra-
 rius eſt, & iuſtitie iniuſtitia, & fortitudini timiditas: & ita in reliquis. bona autem ſanitas: iuſti-
 tia, fortitudo, mala vero languor: iniuſtitia, atq; timiditas. ¶ Secunda. Malo contrariū aliquan-
 do bonum vt languor, ſanitas, aliquando malum, vt defectus exuperatio contraria eſt, quo-
 rum vtrūq; malum aliquando vero medio critas quæ bona eſt: vtq; contrariorum malorum
 contraria, ſed hoc in paucis aſpicere licet, bonum vero ſemper malo contrarium in quæpluri-
 mis. ¶ Tertia. Si vnum contrariorum eſt, alterum vt ſit non neceſſe eſt. Nam omnibus exiſten-
 tibus ſanis ſanitas erit: non erit autem languor & ſi omnia eſſent alba, albedo quidē eſſet, non
 eſſet autem nigredo. ¶ Quarta. Impoſſibile eſt contraria ſimul eidem ineſſe vt ſanum & lan-
 guidum contraria ſint, & vnum Socrati inſit: alterum ſimul eidem non inerit. vt ſi ſanum in-
 ſit, verumq; ſit Socratem ſanū eſſe: ſimul verum non erit Socratem langere. ¶ Quinta. Con-
 traria aut fieri nata ſunt circa ſuſceptibile idem ſpecie, aut genere. Specie quidem vt iuſtitia &
 iniuſtitia circa animam hominis. Genere, vt ſanitas & languor circa corpus animalis, albedo
 & nigredo ſimpliciter circa corpus. ¶ Sexta. Omnia contraria aut in eodem genere eſſe, aut
 in contrarijs generibus: aut ipſam genera eſſe neceſſe eſt. in eodem quidem genere albedo &
 nigredo nam eorum genus color. in contrarijs generibus vt iuſtitia & iniuſtitia, nam illius ge-
 nus virtus, huius vero vitium. Contraria vero genera vt bonum & malum non enim ſunt in
 genere illud ſcilicet virtutis & hoc vitij: ſed ſunt illorum genera. Et hæc de oppoſitis.

De modis prioris.

Cap. XI.

88

89

Rius autē alterū altero dicitur quadrupliciter. Primo
 quidē & maxime proprie ſecū dū tēpus ſecū dum quod
 ſcilicet antiquius alterū altero, & vetuſtius dicitur. In eo ei
 q; tempus amplius eſt: & antiquius & vetuſtius dicitur.
 ¶ Secūdo autē q; nō cōuertitur ſecū dū ſubſiſtēdi conſe-
 quētiā. vt vnū duobus prius eſt, duobus em̄ exiſtentibus
 mox vnū eſſe conſequēs eſt, vno vero exiſtēte, duo eſſe
 non neceſſariū eſt. quare nō cōuertitur ab vno cōſequē-
 tiā: vt reliquū ſit, prius autē illud eſſe videtur: a quo nō conuertitur eius quod eſt
 eſſe conſequētiā. ¶ Tertio vero ſecū dum ordinē quendā prius dicitur: quē ad
 modū & in diſciplinis, in orationibus, nam in demōſtratiuis diſciplinis eſt prius
 & poſterius ordine. elemēta em̄ in geometrica priora ſunt ordine ijs quæ deſcri-
 buntur. ſed & in grāmatica, elemēta ſyllabis priora ſunt. & in orationibus ſimi-
 liter proemū narratiōe prius ordine eſt. ¶ Amplius præterea quæ dicta ſunt,
 quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur. conſueuerunt etiā
 multi honorabiliores & magis dilectos a ſe, priores apud ſe dicere. Eſt quidē &
 pene alieniſſimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, fere
 hi ſunt. ¶ Videtur autē præter eos qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. Eorū
 em̄ quæ conuertuntur ſecū dū eſſentię conſequētiā, quod alteri quomodolibet
 cauſa eſt, digne prius natura dici poſſit. quoniā vero quēdā ſunt huius modi, pa-
 lā eſt. eſſe nāq; hominē, ſecū dū eſſentię conſequētiā ad veram de ſe cōuertitur
 orationē. Nā ſi hō eſt, vera eſt oratio qua dicitur, quia homo eſt, eſt ſi vera eſt orō
 qua dicimus q; hō eſt, etiā conuertit. Nā ſi vera eſt orō qua dicimus q; hō eſt, eſt
 homo. Et vera quidē oratio, nequāq; cauſa eſt, vt ſit res. verū tamen res quodā
 modo cauſa videtur, vt ſit vera oratio. eo enim q; res eſt aut non eſt: vera oratio
 aut falſa dicitur. quare ſecū dum quinque modos prius alterum altero dicitur.

¶ Vndecimi Cap. nota.

¶ Ordine quodā, ordine artis diſciplinę. Rhetores orationē pro illa qua virtus obſeruantia
 pariri ſolent in exordiū, narratiōe, propoſitiōe, argumentationē, & perorationē. Et exor-
 diū appellant orationis principiū: auditores preparas vt eos attentos, dociles, beneuolofque
 efficiat. Narratio pars illa quæ lucide verifiſimiliter, ſuccincteque quicquam exprimit.

1	Prius tempore	Posterius tempore
2	Prius natura	Posterius natura
3	Prius ordine	Posterius ordine
4	Prius natura perfectione	Posterius perfectione
5	Prius natura cauſa	Posterius cauſa

¶ PARAPHRASIS CAP. VNDECIMI.

88

89

90

Ndecimum Cap. ſcholia. de priori, prioris modi quinq;. ¶ Quinq; modi
 prioris modi. Prius alterū altero quatuor modis dicitur. Primo prius
 tempore, & id quidē propriſſime: quo modo quod antiquius & vetu-
 ſtius eſt, prius dicitur. Namque antiquius & vetuſtius dicitur: quia plu-
 rius eſt temporis. ¶ Secūdo dicitur prius: a quo eſſentię conſequentiā
 non conuertitur, quo pacto vnū, prius eſt duobus. Nā ſi duo ſint: con-
 tinuo vnū eſſe conſequens eſt. at ſi vnū ſit: non continuo conſequitur
 duo eſſe. quare ab vno non conuertitur conſequentiā ad reliquū, prius
 igitur vnum, ſiquidem prius dicitur: a quo eſſentię conſequentiā non
 conuertitur. ¶ Tertio modo, prius ordine quodam, quod in ſciētijs &
 orationibus facile eſt intueri. Nam in ſciētijs demonſtratiuis & prius & poſterius ordine cō-
 peritur. Elemēta enim ordine figurarum delineationibus priora ſunt, & principia: contem-
 plandis priora conſuſionibus. & in grāmaticis: literæ ordine priores ſunt ſyllabis. Et in ora-
 tionibus apud rhetoras: exordium prius eſt narratiōe. ¶ Quarto, prius perfectione, vt quod
 melius atq; honoratius eſſe videtur: prius perfectione dicitur. Conſueuerunt etenim multi
 honoratiōres & magis a ſe dilectos, apud ſe dicere priores. Verū hic modus ferme alieniſ-
 mus eſt. Et hi ſunt qui dici ſolent: quatuor modi prioris. ¶ Quinto, præter dictos prioris mo-
 di.

dos alius esse videtur: prius scilicet causa. Na eoru que etiã secundũ essentia consequentiam...

De modis simul.

Cap. XII.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem & propriissime: quorum generatio in eodem est tempore...

Duodecimi Cap. notæ

Duplum simpli ut sit: causa non est. ut si mihi sint nummi quatuor, & tibi octo: duplum est...

PARAPHRASIS CAP. DVODECIMI.

Nodecimũ Cap. modi simul tres, & epilogus. Tres modi simul. Primo. Simul simpliciter & propriissime dicitur: quoru generatio eodẽ in tẽpore est...

trãalteri vt sit, causa est. Tertio. Simul natura diuisione, que ex eodem genere e regione ab inuicem diuisa sunt...

De speciebus motus.

Cap. XIII.

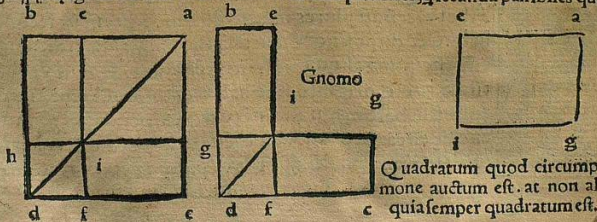
Motus autẽ species sunt sex: generatio / corruptio / augmẽtũ / diminutio / alteratio / secũdũ locũ mutatio...

Dubium

In hoc, in reliquo motu, scilicet licet alteratio...

Decimertij Cap. notæ.

Qualitas q̃diu male heres, firmaq̃ est, & (vt ita dicã) p̃grediẽdo, regrediẽdo ve in trãitu, passio appellatur...

Quadratum quod circumpositõ Gnomõne auctum est, ac non alteratum est quia semper quadratum est.

Gnomon apud geometras figura est constans ex duobus parallelogrammi supplementis...

- a b c d. Quadratum quod & maximum Parallelogrammum. e b i h. Supplementum primum. g i c f. Supplementum secundum.

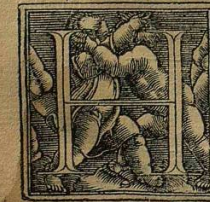
Uirpauit Aristoteles interdum contrarium nomen pro opposito. Et vsu euenit plerumq; vt species pro genere, aut quod vt huiusmodi se habet, vsurperur.

PARAPHRASIS CAP. DECIMI TERTII.

Ecimutertium Cap. enumeratio specierum motus & q; differunt. dubium vnum quid motui, suisque speciebus oppositum.

De modis habere. Cap. XIII.

Abere secundum plures modos dicitur. Autem vt secundum habitum & dispositionem aut aliam aliquam qualitate, dicitur...

104 num. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut lagena vinum, vinum enim habere lagena dicitur...

105 Dicitur etiam & vir vxorem habere: & vxor virum. Sed qui nunc dicitur est modus alienissimus est eius quod est habere...

100 Per habere omnia denominatiua ad substantiam circumlocutione quoquo pacto haberi possunt, etiam si ipsa desint, vt intentio & remissio...

PARAPHRASIS CAP. DECIMI QVARTI.

100 Ecimumquartum Cap. modi habere septem. Modi habere. Habere multis modis dicitur. Primo Habere qualitate, vt habitum aut dispositionem...

PARAPHRASIS LIBRI PRAEDICATIONUM ARISTOTELIS FINIS.

LIBER PRIMVS PERIHERMINEIAS ARISTOTELIS.

De signis. Cap. I.

1 Rimum oportet constituere quid sit nomen, & quid verbum, postea quid est negatio & affirmatio, & enunciatio, & oratio.

2 Est autem quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem cum iam necesse est horum alterum inesse...

3 Et si signum est duplex dicitur, scilicet de interpretatione designantes. Et est interpretatio auctore Scuerino Boetio vox omnis articulata seu simplex seu composita...

positio. x positio. 2 positio. 3

Et quæ hic ponuntur suppositiones sunt. Suppositiones enim principia sunt: quæ cum probari non debeant, non vix adeo tamen clara sunt quin discipuli ut e intelligant, opera præceptoris egeant, sunt enim subobscura. **Ea quæ in voce sunt: voces.** **Hæ passiones quæ sunt in anima: notiones, conceptusque rerum, & sunt rerum naturales similitudines.** **Notæ: signa, & quedam expressiones, atque insinuationes.** **Ea quæ scribuntur: scripturæ.** **Intellectus: passio animæ, conceptus, notio.** **Tragelaphus (quem & hircocerum interpretantur) animal est circa Phalidem Colchidis insule amnem, nasci solitum, prominulum, & dependentem barbâ hircorum in morem habens, in reliquis vero præter armi v illos, ceruo per simile. Author Plinius, Capere autem nunc solent ut vocabulum prorsus significationis inane perinde ac vacuum atque infinitum. Et ex positionibus literæ divisiones has intelligere possumus. Ex prima, Signorum quædam esse conceptus, notionesque animæ, quædam voces, & quedam scripturas. Ex secunda, Signorum quædam esse arbitraria & ad placitum significantia, ut voces & scripturæ, & quedam naturalia, naturaliterque designantia ut conceptus, notionesque animæ. Et definitiones horum: ex litera facile desinuerunt. Ex iunctis autem his positionibus: potest hæc tertia sumi diuisio. Signorum quædam primitus res significant, ut conceptus, notionesque animæ, quædam primitus conceptus significant, & secundo loco res: ut voces. quædam que animæ, quædam primitus conceptus significant, & secundo loco res: ut scripturæ. Ex tertia positione possunt & hæ sumi diuisiones. Conceptuum quidam est simplex: & quidam compositus. Item conceptuum quidam verus, quidam falsus: quidam vero neque verus neque falsus. Similiter vocum quædam simplex, quædam composita. Item vocum quædam vera, quædam falsa: & quædam, neque vera neque falsa. Et hæc de signis disciplinis accommodabilibus sunt intelligenda. Vnde cum res sint, notiones sint, voces sint, scripturæ sint, quatuor hæc res primum, nobis obiectæ & presentes euestigio notiones sui in animo (quæ & animæ passiones, intellectusque & conceptus appellantur) efficiunt, ut color in oculo visionem, & in speculo suam similitudinem. Et quia conceptus nostros statim per se ipsos insinuare non possunt, & alterius menti transiungere: ideo voces nobis a prouidentia tributæ sunt, ut signa, expressionesque sint conceptuum, quos de rebus ipsis præconceptimus. Verum quia voces res des non sunt, fixæ, atque permanentes, sed solum ad aliquid in præsentia insinuandum, ideo literæ & scripturæ excogitatæ sunt, quæ & diu manerent, & quibus ad longe absentes loco vocum vteremur. Sic enim ad tempora nostra: per literas, Aristotelicæ disciplinæ saluatæ sunt, & nos adhuc indies per libros quos ipsi condiderunt (qui dudum hac luce functi sunt) alloquuntur. Et inter hæc instrumenta doctrinæ conceptus dico, voces, & scripturas: a primum ad docendum vocem. Nam voces promptissimæ sunt, scripturæ autem & iam tardiusculæ & hebes res, ut vna etiam horula audire possis: quæ vix solers & industrius, integro die legere sufficit. **Esque vox immediatiore mētis expressio quam scriptura, & natura familiarior, adeo ut in fantuli voces pariter cum lacte exuctis que papillis ebibant: qui scripturas nondum per naturam discere possunt, conceptus tamen & notiones primum & præcipuū omnium sunt instrumentum: sed quod secretum, occultumque manet nisi signo, notaque exteriori proponatur.** Et quod vltimum locum tenet: scripturæ sunt, & adeo iam vocum expressiones: ut eadem in voce sint elementa quæ & in scriptura quacunquē sunt literæ. Et si quicquam videas cuius voce ignores: scripturas designare non possis, vocare autem possis que scriptura designare ne scias. Verum igitur quod Aristoteles dicit: voces esse signa conceptuum, & scripturas vocum, & conceptus protinus res significare, voces: mediantibus conceptibus. Scripturas autem: cum vocibus tum conceptibus mediantibus. Scripturæ tamen, signa vocum sunt ad placitum & non naturalia: ideo possunt voces ipsas non significare, immo & res sine vocibus significare, quod forte iam in mysterio factum est: ut aiunt de scriptura magni nominis dei quod quatuor literis constabat, neque voce vlla effari poterat. Et quid si surdo protenso pane scriptura panis deformetur in parietem: ad quam surdus diligentissime aduertat, immo & delinere, deformareque discat, quociens scriptura illa aut similis illi protendatur, panem ei sane repræsentabit, cui nullam prorsus repræsentat vocem. Sed perrarum est, & vltimum non habet ad disciplinas: neque habere potest nisi forte difficillimum. Omitto innumera: quæ magis superuacanea quam necessaria de conceptibus moueri solent, & nescio an magis adolescentum, animos confundere: quam liberaliter instituire soleant.**

PARAPHRASIS CAP. PRIMI.

Eri hermenias, id est de interpretatione singularis apud Aristotelem liber est: in duos tamen secare solent. Primum de enunciatione absoluta. Cap. octo Primum de signis. de quo determinandum positiones tres, correlariam vnum. **De quo determinandum.** Primum diffinitio oportet quid nomen, quid verbum, quid oratio, quid enūciatio, & quid affirmatio & negatio. **Tres positiones.** Prima. Ea que sunt in voce sunt earum que sunt in anima, passionum notæ, & ea que scribuntur eorum que sunt in voce. Secunda. Ut scribuntur non sunt eadem apud omnes: ita quoque neque voces, attamen animæ passiones quarum voces primitus signa sunt eadem sunt apud omnes, & res quoque quarum animæ passiones, similitudines sunt: apud omnes eadem sunt. Sed de

Plinius.

his exactius in libris de aia. Hæc enim illius sunt contemplationis. **Tertia.** ut in anima quandoque intellectus sine vero, fallove reperitur, & quandoque cum vero & falso, sic & in voce quædam sine vero aut fallo est, quæda vero, cum vero aut fallo. Circa enim compositionem & diuisionem: & verum & falsum est. **Correlariæ.** Quo sicut nomina & verba: intellectui, notionisque animæ compositione vel diuisione et similia sint. ut homo, ut albus, cum nihil adiunctum est: neque verum neque falsum est, cuius hoc indicium. Nam & tragelaphus aliquid significat: sed nemo dicit aut verum aut falsum esse, nisi adiunctum fuerit est aut non est, vel aliquid aliud tempus. quemadmodum & intellectus sine compositione vel diuisione: neque verus neque falsus est.

De nomine.

Cap. II.

Diffinitio nominis.

Omne igitur est vox significatiua secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. **In nomine enim quod est equiferus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione quæ est equus ferus. At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est, in his autem vult quidem, sed nullus est, separata, ut in eo quod est equiferus hoc quod est ferus. Secundum placitum vero, quoniam natura, omnium nullum est, sed quoad fit nota, quæ designat & illiterati soni, ut ferarum: quorum nihil nomen est. **Non homo vero non est nomen, at vero nec positum nomen est: quo illud oportet appellare, neque enim oratio, neque negatio est: sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est & quod est & quod non est.** **Catonis autem & catoni & quæcumque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis, ratio autem eius est, alia tamen sunt secundum se ipsa, quoniam eum est, vel fuit, vel erit neque verum, neque falsum est, nomen vero semper, ut Catonis est, vel non est, nomen enim aliquis neque verum dicit, neque falsum.****

Declaratio.

Secundi Cap. nota.

Loco eius quod Aristoteles dicit in libro de interpretatione: id est Callippos & epactroces, quorum primum proprium nomen est a pulchritudine equorum: & secundum (ut exponit Suidas) species nauigij cuius nomen epactris & celes duo nauigiorum nomina componuntur horum vero loco nostri ponunt equiferus, quod compositiones græce, latinis compositionibus, non apte respondeant. Vbi doctrinæ gratia inter equum & equiferum, id interit quod inter suum & apum quod sus & de domesticis & de feris dicitur: aper vero solum de feris, equus identidem & de domesticis & de feris dicitur: equiferus autem de solis feris: & ut aper simpliciter notatione significatiua equiferus significat, & perinde atque nomen simplex (si positum esset) significaret. Finge igitur sufferum: compositum si placet, sufferus & aper diuersi uocaturæ (quæ synonyma vulgo dicunt) ut gladius & ensis. Et propter vicinitatem vocis quam habet equiferus ad orationem equus ferus cito ex voce compositi venis in conceptum orationis, proinde nominis compositi partes, phantasia faciunt: quod aliquid significare videntur. Verum non ita est, nam hallucinatur nesciens nominis conceptum formare: qui ex vicinitate vocis, orationis conceptum effingit. Verum tamen si id quod voce composita protulisti ut sufferus, simplici voce efferas ut aper: illa tollitur phantasia. Nam simplicis vocis partes nihil significare videntur. Et ut de his compositis: ita & de alijs nominibus compositis quibus scunquē intelligendum est. Nam secundum veritatem ita res se habet ut dicit Aristoteles: sed figura dictionis multos oberrare cogit. **Illiterati soni, soni qui scribi non possunt cum per strepunt feræ: huiusmodi strepitus & soni, scribi non possunt, dicunturque illiterati. Feræ, animalia quæ ferocitatem habent, & non sunt manufacta, ut quadrupedia: vrsi, lupi, pardes, leones & similia. quæ ubi manufacta fuerint: cicures appellantur.**

Suidas.

Philosophi proprium nomen est ut Caro: quo Aristoteles vtitur in litera. **Casus nominis obliquus, nomen obliquum.** Nondum neque verum neque falsum dicitur: duæ negationes vehementius negant. Nondum dicitur, nam inchoatum esse potest, sed nondum verum aut falsum, nisi quid adiciatur. ut si dicas Philonis est domus, aut possessio, aut aliquid simile: iam verum falsumve dicitur. Et sunt qui ex determinatis ab Aristotele: nominis diffinitionem reintegant & complent hoc pacto. Nomen est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata: finita & recta. Et probe quidem. Sed Boetius magis ex proprijs & expressius: ex verbis Aristotelis eam complet hoc modo. **Nomen: est vox significatiua secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata, definitum aliquid significans, cum est aut non est: functum verum falsumve efficiens.** In qua diffinitione vox: generis vice supplet significatiua: fecerit a vocibus non significantibus, secundum placitum: a vocibus naturaliter significantibus, sine tempore: fecerit a

Boetius.

verbo cuius nulla pars significatiua est separata ab oratione, definitum aliquid significans: a nomine infinito, cum est vel non est iunctum verum, saluumve efficiens: a casu nominis, nominisq; obliquo, & vt de nomine dictum est ita suo modo intelligendum erit de verbo. Et primo loco datur diffinitiones nondum esse integras innuit Aristoteles tum in capite de nomine vbi nominis expressam rationem dicit casui nominis conuenire, qui tamen non est nomen: tum in capite de verbo vbi verbo infinito quæ expressa fuerat, verbi attribuit rationem, negat tamen esse verbum sed reliquit ex differentijs quas adhibet: facile huiusmodi diffinitiones esse complendas. Sed hæc statim intelligentijs peruia sunt. Sed forte voluit animo: quomodo omne nomen aliquid definitum significare potest? Quomodo item nomen infinitum similiter sit in eo quod est, & quod non est: siue magis (vt ait Aristoteles) in ente & non ente? Certe nominat determinate significant, aut solum esse potest, aut quod solum mente effingibile est. & ideo nomen aut solum est in eo quod est vt homo, vt equus, Socrates, Bucephalus: aut solum in eo quod non est vt stellifer Atlas, aut Phorcides vnoculæ, immentum spacium, sonus orbium cœlestium, & Platonica Syren quam orbibus ipsis illocauit, & similia. Nam & Atlas, & Gorgon, & inane, & phithongus, & Syren: his in significationibus solum aliquid mente effingibile significant a poetis decantatum, & solum esse dicuntur in ijs quæ non sunt, & id profecto non est esse. Sunt enim hæc monstra mentis: perinde ac biceps & bicorpor hominis partus, monstrum naturæ est. sed id interest inter mentis, & naturæ monstra, qd huius monstra esse possunt: illius autem, esse non possunt. Id conueniunt. Natura impedita monstra profert, & vix quadam parurit: ita & mens quodam modo sua signimenta, nomen autem infinitum vt non homo signum est indeterminatum, & eorum quæ esse possunt, vt eorum, & arborum & eorum quæ solum mente finguntur vt Gorgonum, phithongorum cœlestium, Syrenum, & huiusmodi etenim equus dicitur non hō: & Gorgon sed scilicet abere, significat ne hæc, equus, arbor: aliquid: & Gorgon, Syren: aliquid: Homonyme scilicet, nam prima significant aliquid quod est: secunda vero aliquid solum mente effingibile, & aliquid nunc ad id significandum quod est accipitur: nunc autem ad id quod solum effingibile est. Quapropter nominis diffinitio homonyma analogica est vt & plerique alij: primo conueniens his nominibus homo, equus, & reliquis significantibus aliquid quod esse potest, secundo his nominibus Atlas, Gorgon, Syren, inane & similibus, significantibus aliquid solum effingibile. Colliges forsitan: si ita est aliquid, nomen infinitum potius dici debere quam definitum. Nam similiter erit & in eo quod est, & quod non est. Sed longe abest. Nam homonyme dictum est esse in eo quod est, & in eo quod non est. vna igitur significatione definitum, determinatumque nomē est ad id quod est: & in alia (vt ad aliquid solum effingibile) definitum nomen est ad id quod non est. Sed id timendum est, dum hic circa portenta mentis, & sua signa diutius immoror: causa sim aliens menti, vt monstrum & monstro pariat. cum ferme ea quæ naturæ sunt sint infœcunda: aut si pariant, vt euenire vt pariant monstra. Nonnullis profecto qui non satis liberaliter instituta sunt minutula quædam synecdogemata, & portentorum mentis nomina: longe magis quam Aristippo pericula illa quinquaginta dragmis cōparata sapidiora videntur. Sed vt probe consulam, nimium immorari illaudabile est, & vanis propemodum tempore contere confictibus, pretiosum tempus: quod tunc vane effluit ac effugit, pretiosiora cognoscenda super sunt: quæ tunc vitius essent perdiscenda, sed meliora velint, & ad potiora nepotes aspiciant. Nunc autem ad litteram appellendum.

Aristippo

PARAPHRASIS CAP. SECVNDI.

Ecundum Cap. diffinitio nominis declaratio, de nomine infinito de casu nominis. Diffinitio nominis. Nomē est vox significatiua ad placitum sine tempore: cuius nulla pars est significatiua separata. Declaratio. Cuius nulla pars est significatiua separata dico, nam nominis equiferus: ferus secundum seipsum nihil significat, quemadmodum tamen seorsum & per se in oratione equus ferus significat. hoc igitur nominis ab oratione discrimen facit. Verum in simplicibus & compositis nominibus id interest: qd in simplicibus nominibus partes nullo modo significare videntur, in compositis vero videri volunt. Veritas tamen nihil seorsum, separatiq; significant, vt in hoc nomine equiferus: minime particula ferus separate & secundum seipsum significat. Secundum placitum adiunctum est nam nullum nomen natura significat: sed ex instituto, & quando ad significandum indicum est, significant enim & illiterati soni, vt in qui ferarum sunt, quorum nullum nomen est quod natura & non instituto, placitoque significant. Id igitur nomen ab ijs quæ natura significant, differre facit. De nomine infinito. Non homo, non est nomen neque adhuc illi nomen positum est quo modo appellari oporteat. nam neque oratio, neque negatio, aut aliquid talium est: sed vocatur nomen infinitum, ob id ipsum quod similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. De casu nominis. Philonis, Philoni & quæ similia sunt nomina non sunt, sed dicuntur casus nominis, quorum est in reliquis est noie ratio eadem sicut in hoc tamē anōe discernuntur, quia si est, fuit vel erit casui non nominis adiunctū fuerit: neq; verū, neq; fallum est: qd nō iunctū: semp oportet, vt qui dicit Philonis est, vel nō est, nō dū neq; verū, neq; fallum dicit, Et hæc de noie.

De verbo.

Cap. III.

Verbum autem est quod con significat tempus, cuius nulla pars significat extra: & est semper eorum quæ de altero prædicantur nota. Dico autem quoniam nomen significat tempus, vt sanitas qui dem nomen est: sanitas vero verbum. con significat enim nunc esse: & semper eorum quæ de altero dicuntur nota est, vt eorum quæ de subiecto vel in subiecto sunt. Non sanat vero, non egrotat, non verbum dico. Con significat enim tempus & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic, nomen positum non est, sed infinitum verbum sit, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & sanabitur & sanabatur non verbum est, sed casus verbi. Different autem a verbo, quod hoc quidem præsens con significat tempus, illa vero id quod circūcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta verba, nomina sunt: & significant aliquid, constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit, sed si est vel non est, nondum, significat, neq; enim signum est rei, esse vel non esse, nec si hoc ipsum est purum dixeris, ipsum enim nihil est, con significat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

Terrij Cap. notæ.

Verbum a vero dictum volunt, quod primum nomini adiunctum verum efficiat, & particulam diffinitionis eius, & est semper nota eorum quæ de altero dicuntur, bifariam exponunt. Primo & est semper nota eorum quæ de altero dicuntur hoc est semper nota est copula eorum quæ substantialiter essentialiterve prædicantur de subiecto: vel eorum quæ prædicantur accidentaliter & hoc ipso a participio differt, est participium con significat tempus, nam nunquam copula prædicatum subiecto connectens esse potest. Sed id recentiores sentiunt. Nam quod græce dicitur *συνεπι*, dicitur & latine nota, quod non copulam, sed signum significat. quapropter secunda accedat exponentium assertio. Secundo exponunt quod omne verbum nota est, id est signum, aut eorum quæ dicuntur de subiecto, vt cum dicitur alterans mouet, quod alteratur mouetur, aut quæ sunt in subiecto, vt quum dicitur homo currit: homo mouetur. Sed de participio irreptit difficultas per quod excludatur: & de est, cum dicitur est animal. Non enim hic est signum, significat: vt aliquid quod de subiecto dicitur aut sit in subiecto, immo vt velle videtur Aristoteles: nisi est, est compositionem quædam significet: & verbum est in primarijs & vulgaribus propositionibus etiam tempus & nunc esse con significat, in secundarijs aut propter disciplinas inuentis disciplinaribus propositionibus, forsitan fecus, quæ neque vbi neque nunc significant, est intelligentia, ab vbi: & nunc, loco & tempore prædicunt, abstrahuntque. De primis autem tum verbum tum propositionibus hic Aristoteles prosequitur. Nam illa rudium & primo formandorum adolescentium animis familiariora sunt: per quæ abstracta postmodum facile intelliguntur, sed id animaduertunt in verbo, quod per se prædicari potest, nunquam tamen per se solitariumque subijci, participium autem per se & solitarium subijciunt: nunquam autem solitarium de altero dicitur. Verbum etiam adiuncto aliquo interdum prædicatur, & qui verbum censent prædicatum, rectius opinari credunt. Et insuper quis sensus si est purum dixeris, posteriore aliqua nota ammonebimur. Tres autem partes enunciationis facere subiectum, copulam & prædicatum magis neotericorum est quam antiquorum, & analogias nescientium materia forma compositum, subiectum, prædicatum enunciatio. De verbo infinito quod & sit in quolibet & quod est & quod non est vt de nomine infinito dicendum est. Etenim si non currit sumatur vt verbum est infinitum: & verum est planis non currit, & item verum Chiron non currit, Gorgon non currit. Neque mireris. Nam & hæc concederetur, Chiron est non currens, Gorgon est non curens. Verborum autem infinitorum propter omnimodam cum verbis negatis similitudinem aut rarissimum est vltus in enunciatione aut in verbalitate negata, nomen autem infinitum crebrior. Ea tempora quæ circa præsens sunt, præteritum & futurum. Præteritum enim antecedit, futurum vero subsequitur. Cum Aristoteles dicit, verba secundum se dicta nomina sunt, & aliquid id significat, & hoc in loco particula est expositiua, sequi illo interpretatur Aristoteles, ne quis putet sic capi nomen vt prius diffinitum est. neque approbatio sua aliud quicquam efficit. Qui dicit intelligentiam constituit, id est dicens & proferens alicuius rei notitiam in audiente caufauit, & qui audiuit quæ ueritatis est qui audiuit, alicuius rei intelligentiam, notionemque accepit, certiusque est quidnam illo vocabulo designatū sit, & quod Hippatus, quid Porphyrius & quid Alexander Aphrodisius hic sentiant, longum esset enarrare. Si est, oratione vera, non est, oratione falsa. Et Aristotelis littera, etiā græca: multum inuoluta est, subiungit enim hoc pacto

Hippatus
Porphyrius
Alexander
Aphrodisius

ὅτι δὲ ἐστὶν ἡ μὴ ἐν ἀσφάλει ὁρῶν τῶν πραγμάτων, οὗτος δὲ ἔστι τὸ μὴ εἶναι τὸ ἀλόγιστον. αὐτὸ μὲν δὲ
ὅτι δὲ ἐστὶν. προσμαρτυρῶν δὲ ἀσφάλειαν, ἢ ἂν ἂν τῶν συλλογισμῶν οὐκ ἔστι νοῦσαι, hoc est neque
enim ipsum esse vel non esse signum est rei, neque si ens dixeris ipsum, nudum ipsum namque ni-
hil est. Consignificat autem compositionem quandam, quae sine compositis non est intelligen-
re. Et qui magis intelligentias grecorum sequitur, est, ens, & res hic pro vero capiunt, non est
autem pro falso, dantque hanc huius loci intelligentiam. Verba secundum se sumpta nomina
sunt, sed si est aut non est nondum significant, id est nondum verum aut falsum significant,
neque ipsum esse aut non esse signum est rei id est veri, neque ipsum ens, si ipsum purum dixe-
ris, nam ipsum ens nudum solitariumque dictum, nihil est, id est non est verum. nam ipsum ens
in ea significatione consignificat compositionem quandam, quam sine compositis, id est subie-
cto praedicatoque non est intelligere. cum autem dico ens solum: nulla compositio est. Et hanc
expositionem iure asserere videntur, quia non dixit Aristoteles si est nudum dixeris, sed si ens
dixeris, & interpretantur est, quod est, pro ens diximus.

PARAPHRASIS CAP. TERTII.

Rertium Cap. diffinitio verbi, declaratio, de verbo infinito, de casu verbi, de verbo
secundum se dicto. **D**iffinitio. Verbum est quod consignificat tempus, cuius nulla pars
separatim seorsumque significat, & est semper eorum quae de altero dicuntur nota.
Dico enim consignificat tempus. Nam per hoc fecerunt a nomine Sanitas enim
nomen est, sanatur autem verbum. Consignificat enim nunc esse. Dico insuper & est semper
eorum quae de altero dicuntur nota. Nam aut eorum quae dicuntur de subiecto, aut que sunt in
subiecto. **D**e verbo infinito. Non sanatur, non agrotat minime verbum dico ratio rami da-
ta conuenit, nam consignificat tempus, & semper nota est eorum quae de altero dicuntur. **V**e-
rum quoniam illi differentie nomen indicum non est verbum appellerur infinitum: ob ipsum
que consimiliter est in quolibet & quod est & quod non est. **D**e casu verbi. Similiter autem
sanabitur, sanatus fuit: non verbum est sed casus verbi, hoc a verbo distantes que verbum, praesens
tempus consignificat: illa vero quae circa praesens sunt. **D**e verbo secundum se dicto. **V**er-
ba secundum se dicta, nomina sunt, id est aliquid significant. Nam qui dicit intelligentia con-
stituit, & qui audiuit quietuit. Verum si est, aut non est, nondum significant, neque enim ipsum
esse vel non esse, rei signum est: sed nec si ipsum est nudum dixeris, ipsum enim nihil est, con-
significat sane compositionem quandam, quae sine compositis minime intelligere est. & haec de verbo

De oratione.

Cap. III.

Ratio autem est vox significatiua, cuius partium aliquid
significatiuum est separatim, vt dictio sed non vt affir-
matio vel negatio. **D**ico autem, vt homo aliquid signi-
ficat, sed non quoniam est aut non est, sed erit affirmatio
vel negatio: si quid addatur. Sed non hominis syllaba vna,
neque enim in eo quod est forex, rex significat, sed vox
nunc est solum. In duplicibus vero significat quidem ali-
quid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. Est
autem oratio omnis quidem significatiua, non sicut instrumentum: sed quemad-
modum dictum est secundum placitum. **E**nunciatiua vero non omnis: sed
in qua verum vel falsum est, non autem in omnibus inest, vt deprecatio, oratio
quidem est, sed neque vera neque falsa. Caetera igitur relinquuntur, rhetorice enim
vel poetice conuenientior est consideratio, enunciatiua vero praesentis est specu-
lationis. **E**st autem vna prima oratio enunciatiua affirmatiua, deinde negatio:
aliquae vero omnes coniunctione vna. **N**ecessae est autem omnem enunciatiua
oratione: ex verbo esse, vel ex casu verbi. Etenim hominis ratio (si non addatur
aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi) non dicitur oratio enunciatiua est. **Q**ua
re autem vnum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes (non enim eo
que propinqua partes dicuntur vna erit) est certe alterius hoc tractare negocij.
Est autem vna oratio enunciatiua: quae vnum significat, vel coniunctione vna.
Plures autem, quae plura: & non vnum, vel inconiuncte. **N**omen igitur &
verbum: dictio sit solum, quoniam non est dicere sic aliquid significate: voce
enunciare: vel aliquo interrogante vel non, verum ipso proferente. **H**arum autem
haec quidem simplex est enunciatio. **V**t aliquid de aliquo: vel aliquid ab aliquo.
haec autem ex his coniecta velut oratio quaedam iam composita. **E**st autem simplex

Conclusio.

enunciatio: vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est, quemadmodum
tempora diuisa sunt. **A**ffirmatio vero est enunciatio alicuius de aliquo. **N**e-
gatio vero enunciatio alicuius ab aliquo. **Q**uoniam autem enunciatio est: &
quod est non esse, & quod non est: esse, & quod est, esse, & quod non est, non esse.
& circa ea quae extra praesens tempus sunt, similiter, omne vti que contingit quod
quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit affirmare. **Q**uare manifestum
est quoniam omni affirmationi, opposita est negatio, & omni negationi, affirma-
tio. **E**t sit haec contradictio, affirmatio & negatio oppositae. **D**ico autem opponi
eiusdem de eodem, non autem aequiuoce / & quaecunque caetera talium contra
sophisticas determinauimus importunitates.

Quarti Cap. notae.

Cuius aliquid partium significatiuum est: cuius aliqua partes significatiuae sunt. **N**am duae
ad minimum sunt significatiuae. **S**i enim tantum vna significatiua sit vt non homo, non equus
pro foribus, & similia (est altera sit significatiua) orationes nondum sunt, neque illis no-
mina sunt imposita. **S**ed quaedam nomina appellantur infinita, quaedam infinita verba, quae-
dam nominis casus cum praepositione, aut huiusmodi. **N**on vt affirmatio vel negatio, in-
terpretatur particula vt dictio. **E**st non esse, est non est, verum falsum. **N**unc solum vox est,
id est vox non significans, at mus non solum vox est, sed vox & significans. **O**rgana sunt
oculus ad videndum, auris ad audiendum, lingua ad loquendum, dentes ad cibum contem-
dum & similia, quae omnia natura sunt, & non instituta. **E**t volebat Plato in Cratylo (quem
librum de recta omnium ratione nuncupant) nominis natura esse, quare & orationes quae ex
illis constanter, natura iride esse vt & caetera instrumenta, quibus natura ad suas necessarias
functiones vtiunt. **V**t enim animae, oculus instrumentum est ad colorem aliquem videndum
ita & oratio menti ad verum aliquid percipiendum instrumentum est, sed secus Aristoteles
sentit: nomina pariter & verba esse arbitraria, & non naturalia, natura ve significanti, & id
quod verum est. **Q**uare & orationes ex illis constare arbitrariae & secundum institutum, placi-
tumque significantes, sunt: illa per similia artificialibus instrumentis quibus est materia na-
turalis sit, perinde ac voces naturales, nunquam tamen vt artificialia, natura extant, sed arti-
ficia instituta. **L**apsus igitur, analogia Plato. **N**am non ad naturalia organa nomen verbum
& oratio conferenda, sed ad artificialia, naturaeque aemula instrumenta. **E**t adeo mens nostra li-
bera est, vt voces quae naturales sunt, arbitrarias efficiat ad hoc vt illud significandum.

Plato
Cratylus
aristoteles
Plato

Oratio enunciatiua, enunciatio. **I**mperatiuae orationes, deprecatiuae, optatiuae, & subiuncti-
uae, orationes & poetice sunt accommodatiores, que ad suadendum & affectus mouendos effi-
caciores sunt, enunciatiuae vero quae & indicatiuae: magis logicae que verae fallere videntur. **S**icut enim
aut rhetor aut orator suadere aut dissuadere: & poeta oblectare aut commiseratione afficere
sic logicus suis machinamentis verum falsum ve inuestigare totis viribus annititur ac contem-
dit, apud poetas huiusmodi orationes crebrae sunt.

Vergilius,
Ouidius.

Impatiue
deprecati-
uae Subiun-
ctiue

Ferte citi flammam, date tela, impellite remos.
Parcite Dardanidae de tot precor hostibus vni.
Nec male parta diu teneat, peiusque relinquat,
Exulet, & toto queraat in orbe fugam.

Si queras vbi sit formosi mater iuli. **E**t non magno impendio similes per frequentes erant
apud rhetoras inueniat qui eorum libros aliquantulum attrectare voluerit. **E**t ex illis vna di-
uisio intelligitur quae huiusmodi esse potest. **O**rationum quaedam est enunciatiua & quaedam
est non enunciatiua. **E**t iterum non enunciatiuarum quaedam sine verbo, vt homo albus, quae-
dam cum verbo, vt Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses. **E**t haec cognitu facilia.

Affirmatio, enunciatio affirmatiua. **N**egatio, enunciatio negatiua. **E**nunciatio coniunctione
vna, enunciatio quae appellari consuevit hypothetica, & affirmatio prior est negatione. **I**lla
enim vt habitus est, haec vero vt priuatio. **I**lla vt lumen, haec vt tenebrae, & ille priores enun-
ciatione, coniunctione vna quod simpliciora: priora sunt compositis. **Q**uod omnis oratio
enunciatiua sit ex verbo aut casu verbi, id maxime de oratione enunciatiua simpliciter, quae post
modum definitur, intelligitur. **A**nimal gressibile bipes, ratio hominis nondum perfecta
est: sed eam Aristoteles perficiebat adiuncto rationali. **P**lato aliquando adiecit implimere vt
eam perficeret, quod Diogenes Cynicus audiens, gallum gallinaceum implerem proinus
seculo pleno tunc cum Plato profiteretur auditorio in mediam iniecit scholam: hic inquit
Platonis homo est. **A**lterius est disciplinam pertractare, scilicet methaphysicam, & rationem,
diffinitionemque vnam esse dicit Theophrastus: quod vnius essentiae sit ratio. **Q**uia ea quae
sunt in voce, signa sunt conceptuum animae, scilicet simplicia simplicium & composita compo-
sitorum: circiter enunciatio vnum significat: quando solum vnius compositionis: diuisio nisi
ve signum est: vt homo est animal, vel plurimum, aliqua tamen coniunctione conuinarum, vt
homo est & animal est. **E**t ex opposito plures enunciationes dicuntur quando vox plurimum
compositum: diuisio vna ve & non solum vnius fuerit signum, vt canis mouetur, & ea
dem enunciatio multiplex dicitur, aut cum plures voces nulla coniunctionis locicare plurius

aristoteles
Plato
Diogenes
Theophras-
tus

Dicendum
enunciatio-
nes plures
non enuncia-
tio plures

identidem compositionum diuisionum quam signa sunt vt homo est, animal est. ¶ Non solum verum est simpliciter dictionem quæ & tantum dictio dicitur esse nomen & verbum, sed & casus nominis & casus verbi simplices, & solum dictiones appellantur, qui per nomen & verbum facile intelligebantur, & ex quibus simplex interdum confutuitur enunciatiua oratio, ex nomine & verbo, homo sapit, ex nomine & casu verbi, homo sapit, ex casu nominis & verbo sceleratum pudet, ex casu nominis & casu verbi, vt sceleratum pudet. Et hæc duo vltima perrara sunt, & ideo aut nunquam aut raro ponenda in arte, & cum simplicibus preferimus, nunquam enunciare contingit, cum autem compositas, & non solum dictiones enunciare contingit. Simplex oratio est quæ ex simplicibus est dictionibus, vt nomine, verbo, casu nominis aut verbi. Et intelligatur composita: quæ non ex simplicibus coalescit dictionibus vt quæ est de nomine coniuncto, verbo coniuncto, aut casu aliquo coniuncto: alterique composito. Enunciatio prædicatiua simplex: propositio categorica simplex solet appellari. Et coniunctio vna simplex: hypothetica simplex. Et compositarum quædam prædicatiua composita est, & quædam composita coniunctio, quod in illis nomen, verbum, vel casus aliquis cum aliquo iunctus sumatur, ¶ Prædicatiuum quod græcè κατὰ πρόθεσιν non exprimitur, sed subauditur.

¶ Quod est esse verum, non esse falsum. ¶ Tempora diuiduntur, in præsens, præteritum, & futurum. Hinc diffinitionis enunciatiouis prædicatiuæ simplicis intelligentia talis haberi potest, enunciatio prædicatiua simplex, est enunciatio simplex aut vera aut falsa de præsentis, præteriti aut futuro. Item quod est esse, affirmationem, & non esse, negationem prætere de Boetio placitum est. Hinc descriptionis intelligentia hoc modo esset de promenda. Enunciatio prædicatiua simplex, est vox significatiua aliquid affirmari, negariue de tempore præsentis, præteriti aut futuro. vox dico: ex simplicibus dictionibus constituta.

¶ De attributionem, & ab, dimotionem, separationemque importat. Attribueri dicimus, cum sine aduerbio negandi aut quod ipsum includit, aliquid de aliquo enunciamus, vt homo est animal. Dimouemus autem, dispecimusque atque separamus: cum illi nomen clatur & vnionis obtingit aduerbium negandi, vt homo non est animal. Et cum Aristoteles obseruet vt secundum subiectam materiam quæque expetat, de affirmatione & negatione simplicis hic intelligamus par, atque consonum est, quarum paulo supra: genus descripsit, vt hanc diffinitionum intelligentiam habeamus affirmatio simplex: est enunciatio simplex aliquid alicui attribuens. Et negatio simplex, est simplex enunciatio aliquid ab aliquo dimouens. Id quod attribuitur aut dimouetur, prædicatum dicitur, & id cui attribuitur, aut a quo dimouetur, appellatur subiectum, & qui simplex intelligit: facile definit, intelligitque compositum, & quod vtrisque publicum & commune fuerit. ¶ Contra sophisticas insolentias & importunitates, eorum qui nihil vnquam recte intelligere volunt, sed quorum ad omnia cauillari totum studium est, particulas illas contra dictionis apposuit Aristoteles in libro sophisticorum elenchorum (quæ sunt hæc: non nominis tantum, non rei tantum, sed nominis & rei simul, ad idem: secundum idem, similiter & in eodem tempore) in diffinitione elenchi contra suum morem, importunitate sophisticarum adactus, qui semper breuissimas diffinitiones efficere consuevit, & tanta etiam breuitate vt vix aliorum quisquam id diffinendi munus assequi valuerit. Contra vero sophisticæ tot particulas adijciunt, vt ne in scissibili quidem palliastro Homericæ pauperis Hiri tot assura frustulamenta fuisse verisimile sit, quot suis in diffinitionibus refarcimenta, neque nox hyberna tam longa: quam suarum (in vnum coaceruati particularum umuli) series diffinitionum euadit immensa. Recte igitur ammoner Aristoteles id se semel fecisse propter molestias, insolentiasque & importunitates sophisticas: vt vel sic intelligamus apud eos quibus recte philosophandi cura est, id minime neque licere neque oportere, & huiusmodi contentiosorum deliramenta prorsus esse explodenda, inter quos (vt admodum facere scripsit elegans poeta Faustus) Sisorianus est de lana exhausta caprina,

Stentorea obtundunt clamantes voce sophisticæ:
Dum leibus nugis tempora vana terunt.

¶ Quod est, quod est verum affirmatione de presenti monstratum, quod non est, falsum affirmatione de presenti monstratum. Quæ extra præsens sunt: præteritum & futurum. Itaque diuisionis sensus hic habetur. Contingit enunciare quod præsentis affirmatione verum est: non esse quod illo modo falsum est: esse, & quod verum est: esse, & quod falsum est: non esse, vt hoc pacto, verum est, homo est animal: & enunciamus non esse, si dicimus nullus homo est animal, falsum est homo est lapis, & enunciamus esse, si dicimus homo est lapis. Verum est omnis homo est animal: & esse enunciamus cum dicimus omnis homo est animal, & falsum est homo est lapis: & non esse enunciamus, cū dicimus nullus homo est lapis. Et ita contingit enunciare quod fuit: non fuisse, quod non fuit: fuisse, quod fuit fuisse, & quod non fuit non fuisse. Et hunc in modum quod erit, non fore, quod non erit fore, quod erit fore, & denique quod non erit, neque quod futurum esse, contingit affirmare verum, contingit affirmare falsum: contingit negare verum: contingit negare falsum. Affirmamus enim verum, per tertium membrum, affirmamus falsum per secundum, negamus falsum per primum, negamus verum per quartum. Vnde fit vt primum tertio aduersetur, & secundum quarto: fit etiam vt quicquid contingit

gat affirmare, contingat & negare. Nam siue affirmamus vere per tertium membrum, negamus per primum siue affirmamus false per secundum, negamus per quartum, & quicquid contingat negare, contingat & affirmare. Nam primum falso negat, & vere illud affirmamus per tertium, & quartum vere negat, & falso illud affirmamus per secundum. Et per idem corollarium Aristotelis, non esse potest, omni affirmationi necesse esse negationem esse oppositam, & omni negationi affirmationem. Nam omnis affirmatio aut vera aut falsa est, & affirmationi vere tertij loci opposita est sua negatio falsa primi, & affirmationi falsa secundi loci, opposita est negatio vera quarti loci. Identidem omnis negatio aut vera aut falsa est, & negationi falsæ primi loci opposita est sua affirmatio vera tertij loci, & negationi vere quarti loci, opposita affirmatio falsa secundi. Et hæc de oppositione contradictoria intelliguntur, vt de ea in qua oppositionum sola, semper vnum esse verum & alterum esse falsum necesse est. Neque est vt aliqui crediderunt Aristotelem nomine contradictionis oppositionem diffiniuisse, tamen de contradictione posterius etiam exactius definiat. Sed vt hæc facilius intelligatur, subiecta figura non parum amminicularia est.

	1	Enunciations maxime oppositæ	3
	Nihilus homo animal est	Afirmatio & negatio eiusdẽ de eodem	Aliguis homo animal est
	Qd est nõ eẽ enũciat Falsum negatur Negatio falsa	OPPOSITA	Qd est esse enũciatur Verum affirmatur Afirmatio vera
maxime diuersa in oppositæ	DIVERSA	DESCRIPTIO QUATVOR MODO RVM ENVNCIANDI	DIVERSA
	Qd nõ eẽ enũciat casum affirmatur Afirmatio falsa	OPPOSITA	Qd nõ eẽ nõ eẽ enũciatur Verum negatur Negatio vera
	Aliguis homo a.p. est	Afirmatio & negatio eiusdẽ de eodem	Nihilus homo sapi est
	2	Enunciations maxime oppositæ	4
	Aliguis equus substantia est,		Nihilus equus substantia est

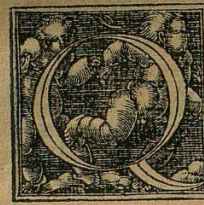
Falsum negatur, falsum negatiue enunciatur. Verum negatur, verum negatiue enunciatur. Et figuram si quis diligentius intuebitur, plane prospiciet primam & tertiam enunciationum inter se & secundam & quartam inter se maxime esse oppositas, nam in veritate & falsitate, qualitate & quantitate & eiusdem de eodem & primam & secundam, item tertiam & quartam inter se non esse oppositas (non enim sunt eiusdem de eodem) sed maxime diuersas. Nam in veritate & falsitate, qualitate & quantitate discrepantes diuersi de diuerso. Verum de diuersis parua Aristotelis cura est, & reijciuntur, de oppositis autem postmodum discussio diligentior. ¶ Et hæc diuisiones ex hoc capite intelligi possunt. Prima. Orationum, quædam est enunciatiua quædam non enunciatiua. Secunda. Orationum enunciatiuarum, quædam vnæ, quædam plures. Tertia vnarum, quædam simplex, quædam cõposita. Quarta simplicium, quædam prædicatiua, & quædam coniunctio vna. Quinta. prædicatiuarum, quædam affirmatio & quædam negatio. Sexta, affirmationum, quædam de præsentis, quædam de præterito, & quædam de futuro.

Boetius

Faustus

Oratio	1	Virtus bona
Enunciatiua	2	Virtus bona est
Non enunciatiua	3	Vt prima
Enunciatiua	4	Vt secunda.
Vna	5	Vt secunda
Plures	6	Fortitudo temperantia liberalitas bona est
Vna	7	Vt secunda
Simplex	8	Vt secunda.
Composita	9	Virtus animi bonum est prosequendum
Simplex	10	Vt secunda.
Prædicatiua	11	Vt secunda.
Coniunctione vna	12	Virtus sequenda est, & vitium fugiendum
Prædicatiua	13	Vt secunda
Affirmatio	14	Vt secunda
Negatio	15	Vitium non est prosequendum
Affirmatio	16	Vt secunda.
De præfenti	17	Vt secunda.
De præterito	18	Virtus fuit bona
De futuro.	19	Virtus erit bona.

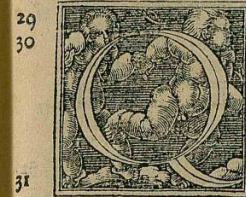
PARAPHRASIS CAP. QVARTI.

Vartum caput de oratione. diffinitio orationis. declaratio. diffinitio enunciationis. diuisio vna. conclusio vna. quid enuntiatio vna. quid enuntiationes plures. quid enuntiatio simplex. diuisio eius. quid enuntiatio prædicatiua simplex. quid affirmatio. quid negatio quatuor enuntiandi modi. quid contraditio. Diffinitio orationis. Oratio est vox significatiua ad placitum cuius partium aliquid significatiuum est separatim vt dictio. non autem vt affirmatio vel negatio. Dicitur vt dictio. non vt affirmatio vel negatio. nam homo aliquid significat. non autem quia est aut non est. verum affirmatio vel negatio tunc erit. si illi aliquid (vt verbum) adiiciatur. Aliquid dico partium. nam non omnem orationis partem significare oportet. vna enim hominis syllaba nihil significat. neque in hoc nomine mus ipsum us alicuius significatiuum est sed nunc solum vox est. & in hoc simplex a compositis differt quod nominis compositi pars in oratione posita non solum vox est. sed aliquid significat sed non secundum se. sorsumque vt dictum est in ipso nomine composito considerata. Dicitur significatiua ad placitum. nam omnis oratio significat non vt organum. instrumentumque naturæ. sed (vt dictum est) secundum placitum. Diffinitio enunciationis. Oratio enunciatiua. est oratio non omnis. sed in qua verum. falsumve est. Non omnis dico. nam non in omni oratione verum. falsumve est. vt in deprecatiua. optatiuaue oratione. Illa enim neque vera neque falsa est. Verum cætera huiusmodi nunc omittantur. nam earum rhetorice aut poetice accommodatorum consideratio est quam logice. enunciatiua autem. maxime præfenti accommodata est consideratio. Diuisio. Orationum enunciatiuarum quedam affirmatio est. que prima est. quedam negatio. que est secunda. quedam vero coniunctio est vna. que tertio obtinet locum. Conclusio. Omnis oratio enunciatiua. vt ex verbo aut casu verbi consistat necesse est. nam hominis ratio que & oratio quedam est. si non illi est. fuit. aut erit aut aliquid huiusmodi. aut verbum aut casus verbi adiectum sit. non dicitur oratio enunciatiua est. Verum quare hominis ratio. animal rationale gressibile bipes. vnum quiddam sit. & non multa (non enim vna dicitur. quia partibus propriis quibus punitur) alterius est disciplinæ pertractare. Quid enuntiatio vna oratio enunciatiua vna est. que vnum significat. vel que est coniunctio vna. Quid enuntiationes plures. Orationes enuntiationes plures sunt. que plura & non vnum vel quod inconiuncte. sineque coniunctione significant. Simplex & solus dictio est. & nomen & verbum. nam nunc dicere coniungit tali voce simpliciter quicquid designat. enunciare. siue interroget quis siue respondeat siue neque interrogans neque respondens proferat. Enunciatio simplex est que hæc est dictio. Diuisio enuntiationis simplicis. Et enuntiationum simplicium quedam est enuntiatio simplex prædicatiua. que est alicuius de aliquo vel alicuius ab aliquo. & quedam coniunctio simplex. que ex simplicibus prædicatiuis est coniuncta. & velut oratio iam ex pluribus composita. Enunciatio prædicatiua simplex. est vox significatiua que quod est esse aliquid vel non esse quædammodum tempora diuisa sunt. Affirmatio. est enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio. enuntiatio alicuius ab aliquo. Quatuor enuntiandi modi. Contingit euenire enunciare quod est. non esse. & quod non est. esse. & quod est. esse. & quod non est. non esse. & ita de temporibus que extra præfens. ipsi adiacent. Et sane contingere possit quodcumque quispiam affirmauerit negare. & quod negauerit affirmare. Quo fit vt omni affirmationi. negatio euadat opposita. & omni negationi affirmatio.

28 Contraditio est affirmatio & negatio oppositæ. oppositæ dico eiusdem de eodem: non equiuocæ. & quecumque alia huiusmodi contra sophisticas insolentias importunitateque determinauimus. De subiectis & prædicatis enunciationum. Cap. V.

Diuisio.

29 Vniversalia autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia: illa vero singularia. Dico autem vniuersale quod in pluribus prædicari natum est. Singulare vero quod non. vt homo quidem vniuersale est. Callias vero eorum que sunt singularia. necesse est autem enunciare cum inest aliquid aut non. aliquando quidem alicui eorum que vniuersalia sunt. aliquando autem que singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis quonia est aut non est. contrarij enuntiationes erunt. Dico autem in vniuersali enunciare vniuersaliter. vt omnis homo albus est. nullus homo albus est. Quando autem in vniuersalibus non vniuersaliter. non sunt contrarij. que autem significantur. est esse aliquando contraria. Dico autem non vniuersaliter enunciare in his que vniuersalia sunt vt est albus homo. non est albus homo. cum enim vniuersale sit homo. non vniuersaliter vtitur enuntiatione. omnis namque. non vniuersale significat. sed quonia vniuersaliter. In eo vero quod vniuersale prædicatur. id quod est vniuersaliter prædicari non est verum. Nulla enim affirmatio vera erit. in qua cum vniuersale sit prædicatum. vniuersaliter prædicatur. vt est omnis homo omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico contradictorie. que vniuersaliter significat eidem quonia non vniuersaliter. vt omnis homo albus est. non omnis homo albus est. nullus homo albus est. alius quis homo albus est. Contrarie vero vniuersalem affirmationem & vniuersalem negationem. vt omnis homo iustus est. nullus homo iustus est.

Regula

Quinti Capitis notæ.

29 Rerum hæc sunt vniuersalia: hæc signa. de symbolisem. & signis rerum: hoc in loco præfentim diffinit Aristoteles. & grece huius capitis titulus est. ἡγοράζω. id est de subiectis & prædicatis propositionum. sed cauedum summopere hic est in nimium hic res respiciamus. neue nimium ipsas voces. signaque rerum. Inter vtrique. tene. medio tutissimus ibis. Secunda diuisio id præfendit: enuntiationum prædicatiuarum tam affirmatiuarum quam negatiuarum. quasdam esse communes. & quasdam singulares. communes quidem. si subiectum vniuersale est. singulares autem si subiectum singulare. vt communes sunt. homo est homo non est. singulares vero. Socrates est. Socrates non est. Vniuersaliter aliquid esse & non esse de vniuersali enunciamus quando enunciamus vniuersalem affirmatiuam & vniuersalem negatiuam eiusdem & subiecti & prædicati. Et non vniuersaliter aliquid de vniuersali enunciamus: quando particulares aut indefinitas. affirmatiuam scilicet & negatiuam eiusdem subiecti & prædicati enunciamus. & ille sunt subcontrarij. sed nunc solent. si inter se comparabuntur. appellari subcontrarij: si ad suas vniuersales subalterne. Et que per huiusmodi subcontrarias significantur. non nunquam euenit esse contraria Hermynius existimat id esse quia vna aliquando veri signum est. & altera falsi vt homo animal est homo animal non est. verum autem & falsum contraria Alexander Aphrodisius id esse putat. quia tribus enuntiationum communium existentibus generibus vniuersali particulari & indefinito. vniuersale & particulare determinata habent quantitates: indefinitum autem indeterminatum ad vniuersalibus. nunc pro particularibus. Quod si pro vniuersalibus accipiatur. signa sunt contrariarum. tamen si proprie contraria non sint. nam non vniuersaliter enunciantur. Si vero pro particularibus quod aliquando euenit. minime signa sunt contrariarum. Estque quantitas vniuersalis. vt dimensio diffusa per totum particularis. vt dimensio fusa per partes. indefinita vero enuntiationis quantitas. ceu quedam indeterminata moles vt nunc pro mole fusa per totum capiatur. nunc vero pro mole per partem qualibet fusa. Porphyrius id sentit in causa esse quod interdum res ipse que per eas significantur. sint contraria. vt cum dicimus homo est sanus: homo non est sanus est iustus. non est iustus. est albus. non est albus. per affirmationem. & sanitas & iustitia & albedo manifeste designatur. & per negationem. homo non est sanus. non est iustus. non est albus. ægritudo iniustitia. & nigredo designantur. nam recte dico aliquem non esse sanum. quia ægrotat. non esse iustum. quia iniustus est. non esse denique album. quia niger est. At sanitas & ægritudo. iustitia. & iniustitia. albedo & nigrities contraria sunt. Et infimas opinandi partes tribuit Boetius Hermynio. secunda Aspasio & Alexandro. summas autem Porphyrio. quod potius id Aristoteles ex quarta regula sexti capitis huius intellexisse voluerit. Et Aristoteles quo pacto non vniuersaliter de vniuersali enunciamus. subiecti ex.

Hermynius Alexander

porphyrius

Boetius Aspasio

plum est... hoc est, albus homo, non est albus ho-

Quod verum non sit vniuersale vniuersaliter sumptum, hoc est cum vniuersaliter enun-

Triplices contradic-
torie.

Syrianus.

Nullus ho-
mo sum.
Sophisma
Tirefis.

PARAPHRASIS CAP. QVINTI.

Vntum Cap. diuisio, diffinitiones membrorum, quid contrarie, regula

32

33

34

35

36

37

38

paeto, est homo albus. no est homo albus. homo enim vniuersale est. at hic non vniuersali ver-

32

33

34

35

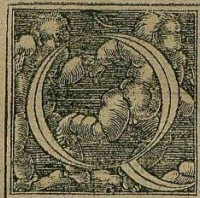
36

37

38

39

40

De regulis oppositorum. Cap. VI. Vocira has quidem impossibile est simul esse veras.

Epilogus

Sexti Cap. notae.

Ex litera Aristotelis haec quatuor regulae colligi possunt. Prima. Impossibile est contrarias

Se decla-
ratie refer-
tur ad no-
men.

I ANA			I LOGA		
Album	Cōtrariā	Nigrum	Ois homo albus est	Cōtrarij	Nullū hō albus est
Contradi ctōria		Subalterne		Contradi ctōria	
Nō nigrū		Non albū		Aliqis hō albus est	
III		III		III	

Bruchus, hirsutus vermiculoserodes folia.

Verum vcharum & prius in prædicamentis determinatarum oppositionum analogia partiatius repetendum est. dictum enim illic est: cōtrariā simul in eodem esse nō posse. & ideo hic dicitur enunciaciones contrarias: simul veras esse non posse. Et illic contrariorum duplex natura erat: quædam immediatorū, quorum semper alterum inesse necesse est. vt sanum aut ægrum animali. Et illis assimilantur hæc contrarij. Omnis campe viuūt, nulla campe viuūt. Altera contrariorum mediatorum. Et hæc dicitur. nā quædam sunt contraria, quorum alterum natura inest. Et illorum, vnum determinate inest: & alterum nunquā. vt calor ignis: & nūquā frigiditas: & illis similes sunt hæc contrarij: omnis homo animal est, nullus homo animal est, quarum prima semper determinate vera est. & has pene naturales contrarias: alioqui vocitarunt. Alia deniq; sunt mediata contraria: quorum neutrum natura inest: & illorum non necesse est alterum inesse suo susceptibili: sed fieri potest vt neutrum insit, vt album & nigrum homini. quibus nimirum hæc contrarij affimiles sunt, omnis homo albus est, nullus homo albus est, quarum ambe falsæ sunt, quod enim illic est inesse: hic est verum esse. & quod illic abesse: hic est falsum esse. Præterea constituta sit tetragona figura in cuius primo angulo sit album: in secundo nigrū, in tertio per diagonū ad secundū id est oblique e regione secūdi nō nigrū, & in quarto angulo per diagonū ad primū, non albū. Itē alia proportionalis figura in cuius primo angulo sit, ois hō albus est. in secūdo nullus hō alb' est. in tertio aliquis hō albus est. & in quarto aliquis homo albus non est, facile omnes cōditiones & regulas enunciacionum oppositarum deprehendes. nisi male analogias conieceris: nisi de illis male emeritis sit: eorum in morem qui illis detrahunt similes liuori, ipsiq; Momogentium deo qui opus diuinum reprehendere ausus est. Sed hæc bona ingenia non tangunt. & vt illi maliuolentia detrahit: ita sine inuidia diuinum munus prædico. sed ad propositum vnde accipit, recurrit oratio. Non album non nigrum, contrarij subiacent sunt: q; illis ex aduerso opposita, opposita dico contradictorie. quibus profecto similes erunt particulares enunciaciones, aliquis homo albus est, aliquis homo albus non est: quæ ex aduerso contrarij enunciacionibus oppositæ sunt, & quidem contradictorie. Præterea fieri potest vt non album & nō nigrum simul eidem insint, vt aurum: idem simul & non album est & non nigrum est. Ita & hæc aliquis homo albus est, aliquis homo albus non est: simul veræ esse queunt. & in ijs quæ subiacent contrarij immediatis, aut ijs quorum alterum natura inest: alterum inesse susceptibile necesse est. hic vnum determinate illic per vices alterum & alterum & proportionaliter est in particularibus enunciacionibus, quæ proportionalibus contrarij respondent. Et vt album & non album, nigrum & non nigrum contradictoria ex aduerso respondent: nunquā simul eidem inesse possunt, nūquam simul abesse sed alterum inesse, & alterum abesse necesse est. haud secus vniuersalis affirmatio, & particularis negatio: item vniuersalis negatio & particularis affirmatio ex aduerso collocatæ, contradictorie sunt: nec simul vniuersalis vera, nec simul falsæ, sed semper alteram veram esse & alteram falsam necesse est. Sed iam comparauimus summa summis: & ima imis, & summa ex obliquo imis superest nunc ima summis secundum rectum comparemus: quæ subiacentia & subalterna nuncupentur. Si summum contrarium inest vt album: protinus & non nigrum quod illi subiacer, inesse necesse est. similiter si summum cōtrarium nigrum inest: & non album quod illi subiacer, continuo inesse necesse est. si enim quicumq; album est: consequitur illico illud esse non nigrum. & si quicumq; nigrum est: consequens est esse non albū. nec dissimili lege, si vniuersalis affirmatio vera est continuo & subalterna particularis affirmatio vera est. identidem si vniuersalis negatio vera: & subalterna particularis negatio vera. Si enim omnis homo albus est: illico consequitur aliquem hominem album esse: & si nullus homo albus est: consequens est aliquem hominem album non esse. Rursum si quod subiacer contrario abesse: summum contrarium abesse. Si enim quicumq; non est non nigrum: idem protinus non est album, & si non est non album, idem quoque non erit nigrum. pari lege si

subalterna particularis affirmatio falsa est: & vniuersalis affirmatio falsa est. & si particularis negatio falsa: vniuersalis quoque negatio falsa. ac id non cōverti monstrat analogia. Nam fieri potest vt subiaccens imum insit: & ab sit summum. Aurum enim est non nigrum: tamē idē non est album. similiter aurum est non album: quod tamen non est nigrum. Nec secus interdum subalterna particularis affirmatio vera est: & vniuersalis falsa. verum enim est aliquem hominem album esse: falsum autem omnem hominem album esse. Verum item est aliquem hominem album non esse: falsum autem nullum hominem albū esse. Et re vera apud Aristotelem qui de simplicibus philosophatur: & de compositis philosophatur. Simplicia tamen natura priora sunt. Et hæc nunc satis. Est homo albus, est homo pulcher: his eadem sunt homo est albus, homo est pulcher. & hæc negationes, non est homo albus, nō est homo pulcher, apud Aristotelem idem subeunt iudicium, atque hæc homo non est albus, homo non est pulcher: vt amplius postmodū declarabitur. Nam fieri potest, vt sit homo pulcher: & sit homo turpis. id est quod in præcedenti capite dixerat nonnunquam euenire: vt illa que per affirmationem & negationem vniuersalium non vniuersaliter significantur, esse contraria. Et hæc ratione: natio homo turpis est: igitur non est homo pulcher, a contrarij est. Nam si contrarium alicui inest: & alterum simul eidem abesse necesse est. neque refert apud Aristotelem enunciare non est homo pulcher: vel hoc pacto, homo nō est pulcher, eadē enim sunt & pulcher est qui ele ganti tum corporis magnitudine, tum debita membrorū proportione formatur. Turpis opposito modo. Cum colligit sit homo albus: non est igitur hō albus. & confirmat si quid sit: non est. Id ex proprijs philosophiæ dinoscendum est locis. nam quod quippiam sit: illud partim est, & partim non est. vt si quid sit bicubicum: partim est bicubicum, & partim bicubicum non est. & si quid sit album: partim est album, & partim non est. & ita si sit nigrum, aut aliquid huiusmodi. q; vocabulum sit, motum designet: motus autem actus sit in potentia secundo: q; in potentia, actus imperfectus, actus qui partim habetur, partimque continuo relinquatur habendus. sed hæc exacte primum ex naturali philosophia perdiscenda sunt: vt ne plus equo ad id intelligendum, hic elaboremus. Nullus homo est albus, non idē significat, acque non est homo albus, neque ex necessitate simul sunt, simul secundo. Nam secundum veritatem, falsitateque minime conuertuntur. est enim sequatur, nullus homo est albus: igitur nō est homo albus. non continuo conuertitur non est homo albus: igitur nullus homo est albus. Nam vt & supra tactum est: triplex est contradictio. Prima, enunciacionum vniuersalium. Secunda: singularium, & tertia enunciacionum indefinitarum in prima: vniuersalis contradictio particulari. in secunda: singularis singulari, & in tertia: indefinita indefinitæ. De prima & secunda, satis constat apud omnes de tertia autem nō id quod Aristoteles, sed quod syrianus opinatus est, sequi solent. Quid autem Aristoteles sentiat: paucis, vt cunq; valebimus, aperiediam: dicendum tamen nobis est. Si dico igitur est Socrates albus non est Socrates, albus: perinde est ac si dicam Socrates est albus, Socrates non est albus, nam negationis nota seu præcedat seu sequatur, quantitatem non mutat singularem: modo quantitas appellari possit. sed si singulare reperit & singulare relinquit. Hunc in modum apud Aristotelem negationis nota seu præcedat seu sequatur: indefinitam, indeterminatamque non mutat quantitatem, sed quod indefinite affirmamus si illi aduerbium negandi, negationis notam aliquo modo iungimus: indefinite negamus, est enim huiusmodi nota: qualitatis nota non etiam quantitas. Quo fit vt hæc indefinitæ sint: est homo albus non est homo albus. & vt singulares negationes eiusdem de eodem, eadem sunt prorsusque idem significantes atque æquivalentes. vt eadem sunt non est Socrates albus & Socrates non est albus. hunc in modum indefinitæ negationes eiusdem de eodem: omnes eadem sunt & prorsus idem significantes. æquivalentes: igitur non est albus homo, & homo non est albus: idemque significantes omnia & similia erunt. Quo fit vt quemadmodum hæc, est homo albus non est homo albus contradicunt: ita quoque & hæc, homo est albus, homo non est albus, q; hæc duæ non est homo albus & homo nō est albus vna, eademque sit enunciatio haud secus ac vt hæc duæ contradicunt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: ita & hæc omnis homo albus est & aliquis homo albus nō est, q; hæc duæ non omnis homo albus est & aliquis homo albus non est: vna, eademque sit enunciatio. sit etiam vt duæ contradictoria: simul aliquando veræ habeantur, vt indefinitæ, nam manifestum est has aliquando contingere simul esse veras: homo est albus, homo non est albus, quare & has: est homo albus non est homo albus: quæ inter se dicæ sunt esse contradictoria: tamen si idem etiam Aristoteles de duabus secundis monstrauerit. Fie item vt proloquium, contradictoriarum alteram veram & alteram falsam esse necesse est: & intelligi & applicari solum debeat ad extremas contradictorias, primas videlicet & tertias id est ad contradictorias vniuersalium vniuersaliter, & ad contradictorias singularis: vt & regula docet Aristotelica: non autem ad contradictorias indefinitas. alioquin qui fecus aut intelligit aut vitur in vitium falsæ descriptionis (quam pseudographiam appellat) prolabitur, aut in equiuocorum hallucinationem. Homonyme enim dicitur contradictio de contradictorijs vniuersalium vniuersaliter, & singularium, & vniuersalium non vniuersaliter id est indefinitarum enunciacionum. Quare cum quantitates determinatæ sint vniuersalis & particularis: quibus & si placet annumeretur singularis: manifestum est affirmationem determinatæ quantitatis semper negationi determinatæ quantitatis euadere contradictoriam, & in determinatam, in

Simplicia dictiones: composita, enunciaciones.

Syrianus Aristoteles. Euariania a communi traditione scholæ. P A R A D O X A

determinata. Quo fit vt indefinita affirmatio nunquam vniuersali negationi neque indefinita negatio vniuersali affirmationi vnquam euadat contradictoria. sed sunt diuersae affirmationes particularis affirmatio, & indefinita affirmatio: idemdem & particularis negatio & indefinita negatio. neque omnino in illis enunciatum idem de eodem. vt neq; cū enunciatum aliquid de aliquo homine, & hoc homine. Nam illic enunciatum de aliquo particulariter: sic vero de aliquo indefinito. quae aliens sunt a contradictione quantitates: perinde ac quantitas particularis acque singularis. Sunt igitur indefinitae diuersae, tū ab vniuersalibus, tum a particularibus. Constat etiam diuersam enunciationem magis veritate: falsitateque alteri diuersae & non oppositae pugnare: quam suae contradicere ori. Nam hae, nullus homo est albus & homo est albus: nunquam simul verae aut simul falsae esse possunt. at haec, est homo albus & non est homo albus, quae contradictoriae sunt: simul verae esse posse monstratae sunt. Item haec omnis homo est albus, & homo non est albus: nunquam veritate, aut falsitate conspirant sed protinus vbi vna vera est: est & altera falsa. & contra. & nihilominus haec contradictoriae, est homo albus non est homo albus: simul verae esse queunt. Et indefinitis enunciationibus id prouium esse videtur: vt affirmationes vniuersalibus affirmationibus sint comites, & negationes negationibus. Vniuersalem enim affirmationem omnis homo albus est: consequitur homo albus est: & vniuersalem negationem nullus homo albus est: indefinita negatio homo albus non est: sed particularibus antecedentes videtur esse, & comites. Si enim homo albus est: & aliquis homo albus est: & contra, si aliquis homo albus est: & homo albus est: & si homo albus non est: aliquis homo albus non est. & si aliquis homo non est albus: consequitur hominem non esse album. Vnde euenit vt particulares & indefinitae, simul sint, vt simul sunt homo & risibile, sed non sunt eodem. verum latum inter se discrimen sortiuntur, quod solent perspicacitate perspexisse videtur Aristoteles: quod semper particulares pro parte verae intelligantur, nunquam autem pro toto. vt aliquis homo virtuti incumbit: quia aut Socrates aut Plato studiosis operibus operam suam nauat. Indefinitae autem: vt pro toto vel pro parte in differentiam veritatis habent, vt homo incumbit virtuti: quia omnis aut aliquis homo operam studiosis operationibus praestat. Errant ergo qui indefinitas pro vniuersalibus solum capi volunt: vt Laurentius. & qui pro particularibus solum: vt Syrianus. neutris profecto sunt eodem: sed vtrarumque indifferentiam continent. Et de hac homo virtutibus operam dat, id est est iudicium: atque de hac omnis homo vel aliquis homo virtutibus operam dat. & de hac virtutibus operam non dat homo: idem iudicium vt de hac omnis homo vel aliquis homo virtutibus operam non dat, verum indefinitis in discipulis vtiuntur: secundis autem nunquam vteremur, tantum talium vsum abhorrentes, quantum grammatici barbariem refugunt. Et quanquam haec ita se habent: non eo tamen inficias enunciationes indefinitas in discipulis non nunquam pro vniuersalibus sumi. Et quod indefinitae dicimus (aiunt) necessario particulariter, non necessario vniuersaliter accipimus: quod indefinitum pro parte acceptum securi habere intellexit. Sed cum superius designata indefinitarum vt indefinitae sunt, natura si dubium non est absurda statim & miranda plerisque videri. & (vt inquit Aristoteles) ὁμοίως δὲ ἂν ἐξ ἡμετέρας ἀπορίας εἶναι. Nam si enunciationem aliquis homo albus est consequitur vt dictum est indefinita homo albus est: igitur oppositum consequentis non est homo albus consequitur nullus homo est albus, oppositum videlicet antecedentis. Fieri igitur non potest: vt haec vera sit, non est homo albus, quin & pariter ea vera sit nullus homo est albus. cuius oppositum dictum iam est. Item quia sequitur homo est albus, igitur aliquis homo est albus: ad oppositum igitur consequentis nullus homo est albus vt consequatur non est homo albus oppositum antecedentis necesse est quo modo igitur ab Aristotele dictum est: has enunciationes nullus homo est albus & non est homo albus non simul esse: cum mutua inter se consequentia respondeant, sequitur tu consequantur. Nonne id verum est quod cum ab Aristotele tum a ceteris logicis receptum est: ex bonae illationis opposito consequentis, oppositum antecedentis necessario colligi, & idem intelligi de contradictoriae oppositis? Verum sane de contradictoriis intelliguntur sed id ad contradictoria illa quae vniuersaliter aut singulariter dicuntur, applicandum. quorum semper alterum verum, & alterum falsum esse necesse est, non autem ad ea quae indefinita sunt, & quae simul vera esse possunt. Falso igitur haec colliguntur intellectu. Et si hominia afferre vellemus ex his praesertim quae praeue logicis sunt in reducta: potius confusionem & fastidium quam vtilitatem, oblectationemque aliquam sinerallatura. De his igitur tanta, nunc dicta sufficiant. Si enim aliud aut ab alio idem. Tres modi affirmationum & negationum, diuersarum & non oppositarum tanguntur. Primus: quando aliud de eodem quod affirmatum est, negatur. vt homo est animal: homo non est lapis. Secundus: quando idem de alio, vt homo est animal: equus non est animal. Tertius: quando aliud de alio quam quod affirmatum est, negatur. vt homo est animal: laurus non est arbor. Et duos primos modos Aristoteles in litera tangit. Tertius autem vt compositus, ex illis intelligitur. Quod non omnis contradictio vera sit aut falsa, id est quod non omnis contradictionis alteram partem veram esse & alteram falsam oporteat, & quando id non oporteat scilicet quando enunciantur indefinitae. & quare nam id ipsum rationibus approbavit, scilicet indefinitas affirmationes & negationes non nunquam simul esse veras. & quando id etiam oporteat, vt scilicet semper vna vera sit & altera falsa. Nam id est quodocumque contradictorie enunciamus vniuersaliter, & quodocumque singulariter. Et haec trahuntur ex superioribus faciliem epilogi intelligentiam,

Laurēti⁹. Syrianus.

Martian⁹.

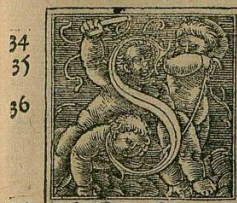
Aristoteles.

Vt compositae nā aliud & aliud conponitur in hoc tertio modo

40

neque est vt putant Aristotelem contradictionis nomine abusum. Nam omnes vocat contradictorias & vniuersales particularibus & singulares singularibus & indefinitas indefinitis, tametiā indefinitae minime propriissime dicantur contradictoriae

PARAPHRASIS CAP. SEXTI.

34
35
36

37

38

39

40

41

42

Extum Cap. Enunciationum oppositarum regularum quatuor, dubium vnum, dilutio, epilogus. Prima regula. Enunciationes contrarias simul veras esse, impossibile est. Secunda. Earum vero oppositas aliquando de eodem simul esse veras, contingit. Vt haec duae non omnis homo albus est aliquis homo albus est, quae sunt vniuersalibus affirmationi & negationi eiusdem de eodem oppositae. Tertia. Contradictorie oppositarum enunciationes quae sunt vniuersalium vniuersaliter ad ea quae non vniuersaliter, altera veram & alteram falsam esse necesse est. Et id similitur verum est in contradictoriis singularibus. vt sunt haec, Socrates est albus, Socrates non est albus. Quarta. Quae autem affirmaciones & negaciones sunt vniuersalium non vniuersaliter, non semper earum vna vera est & altera falsa, sed aliquae simul veras esse contingit, vt haec duae simul verae sunt est homo albus, non est homo albus. Item haec duae est homo pulcher, non est homo pulcher, non est homo turpis. At consequitur est homo turpis, igitur non est homo pulcher. contingit igitur has simul esse veras est homo pulcher, non est homo pulcher. Item fieri potest vt haec simul verae sint est homo albus, & sic homo albus. At qui consequitur, fit homo albus, igitur non est homo albus. Si enim fit aliquid, ipsum nondum est. Contingit igitur has simul esse veras, est homo albus & non est homo albus. Dubium. verum illico videri poterit absurdum, has duas, est homo albus & non est homo albus, esse simul veras. ob id ipsum videlicet, quia haec non est homo albus perinde significare videtur atque ista nullus homo est albus. Atqui est homo albus & nullus homo est albus, simul veras esse impossibile est. igitur & haec duae est homo albus & non est homo albus, minime simul esse verae valebunt. Dilutio. Nullus homo est albus, non est homo albus, esse simul veras. quonia vna negatio vnius affirmationis est. idem oportet negationem negare, quod affirmatio affirmare, & ab eodem siue aliquod singularium sit, siue aliquod vniuersalium, aut vniuersaliter, aut non vniuersaliter enunciatum. Dico autem exempli gratia vt est Socrates, albus, non est Socrates, albus. negatio hic idem negat & ab eodem, quod affirmatio affirmat. Si enim aliud, aut ab alio idem, non iam illi opposita, sed potius ab ea diuersa diceretur, & consimiliter huic omnis homo albus est: negatio est haec non omnis homo albus est, & huic aliquis homo albus est, haec nullus homo albus est. Idem & huic est homo albus, haec, non est homo albus. Epilogus. Quod igitur vna affirmatio vni negationi contradictorie euadat opposita, & quenam sint illae, dictum est, & quod alia sit & altera falsa, & quenam sint illae, quodque non omnis contradictionis altera pars vera sit & altera falsa, & quare & quando altera vera & altera falsa sit oporteat. Et haec de regulis oppositionum.

De affirmatione & negatione vna.

Cap. VII.

Nam autem affirmatio & negatio est: quae vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est. est homo albus non est homo albus, nullus homo albus est / aliquis homo albus est: si album vnum significat. sin vero duobus vnum nomen positum est: ex quibus non est vnum: non est vna affirmatio / neque vna negatio, vt si quis ponat hoc nomen tunica / homini & equo: quod tunica alba est / haec non est vna affirmatio / nec vna negatio. Nihil enim differt hoc quam dicere quoniam est homo equus / albus: hoc autem nihil differt quam dicere est homo albus, & est equus albus. si ergo haec multa significat & sunt plures, manifestum est quoniam & prima vel multa vel nihil significat. neque enim est aliquis / homo equus. Quare nec in hic necesse est hanc contradictionem veram illam vero falsam esse.

Diffinitio

Correlarium.

Si nomen vnum, duobus poneretur ex quibus non est vnum. Duobus non facientibus vnum, nomen vnum ponitur, cum duo illa re ipsa vnum non efficiant, neque secundum illud nomen

tione sunt vnum, vt canis venaticus, & canis naratilis, vnum non faciunt. Nam neque re ipsa vnum neque ratione vnum: secundum nomen canis. Canis igitur mouetur, enunciatio multiplex, & plures enunciations. Et quanquam homo & Socratem & Platonem significat, ex quibus re ipsa non fit vnum, ratione tamen secundum nomen homo, sunt vnum. neque enim alia & alia ratione positum est homo qua Socratem, Platonem, Virgilium, Catonem & reliquos homines omnes significet. quare cum dicitur homo est animal, enunciatio simplex est, & non multiplex. enunciatio vna, & non plures enunciations. ¶ Coniunctiones quæ ab Aristotele ponuntur cum ex hypothesi multipliciter homonymæ orationis tunica est alba explicet, nihil ad expositionem faciunt sed abundant. Nam enunciatio multiplex quæ & enunciations plures, inconiuncte significat. iccirco non ab re me fecisse existimaui, si illas ommitterem. ¶ Multa significabit, inconiuncte, aut nihil. aut nihil est quod significat, nisi vna etiam notione posset poni ad significandum hominem & equum, nihil profecto significaret, nulliusque rei esset signum. nam nihil homo & equus est. nisi forte sophistis credere malimus quam Aristoteli, suâ chimeram omnem leonem significare. in mo omne animal & rem omnem quod sane perridiculum viderint vel ipsi. quamuis si contentiosius persisterent, id maxime concedere velim chimeram, omnem sophisticam significare, quando quidem volunt suum esse signum, ne forte blasphement etiam signum esse dei. Sed temporibus nostris non parum congratulor quod perpauci nunc sint, qui non ducant sophisticata folijs Sybillæ, folliculisque glycyrides multo inania. ¶ Vt harum affirmationum, negationumque, id est affirmatio num & negationum plurium. Et per affirmationem vnam, facile est intelligere quæ sint affirmationes plures. Et per negationem vnam, itidem & quæ sint negationes plures. ¶ Et non est necesse illarum enunciationum contradictionis partem alteram veram, & alteram falsam esse. nam huiusmodi affirmationes & negationes plures, quæuis contradictionis similes sint, contradictionis tamen esse non possunt. Non enim sunt eiusdem de eodem non nominis tantum, & ita de particulis in diffinitione elenchi positis.

¶ PARAPHRASIS CAP. SEPTIMI.

Septimum Cap. diffinitio affirmationis & negationis vnius correlarium vnum. ¶ Diffinitio. Affirmatio vel negatio vna, ea affirmatio aut negatio est, quæ vni de vno significat: & siue id sit vniuersale vniuersaliter siue non, simile est, idemque sub iudicium, vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est, est homo albus, non est homo albus, nullus homo albus est, aliquis homo albus est, affirmationes & negationes vne sunt. modo album vnum significat. nã si nomen vni duobus poneretur ex quibus non est vnum: minime affirmatio vna negatio vna diceretur. vt si quispiam hoc nomen tunica homini & equo imponat, dicarque tunica est alba: id neque affirmatio vna est neque negatio vna, nihil enim differt hoc pacto dicere, quæ homo equus, albus est: & hoc rursum nihil aliud differt quam dicere homo albus est, equus albus est. Quod si hæc multa significat, & sunt enunciations plures, & prima quoque multa significabit aut nihil. non enim est aliquis, homo equus. ¶ Correlarium. Quo fit vt harum affirmationum, negationumque quæ vna non sunt, non necesse sit contradictionis partem alteram veram & alteram falsam esse. Et hæc de affirmatione, & negatione vna.

¶ De futuris contingentibus.

Cap. VIII.

Regula
1

Nijs ergo quæ sunt & quæ facta sunt, necesse est affirmationem vel negationem veram esse vel falsam. In vniuersalibus quidem vniuersaliter: semper hanc quidem veram: illam vero falsam esse / & in ijs quæ singularia sunt (quemadmodum dictum est) in ijs vero quæ in vniuersalibus non vniuersaliter dicuntur / non necesse est. dictum est autem & de his.

Regula
2

¶ In singularibus vero & futuris: non similiter. Nam si omnis affirmatio & negatio vera vel falsa est: & omne necesse est esse vel non esse. quare si hic dicat futurum esse aliquid / ille vero non futurum dicat hoc ipsum: manifestum est quoniam necesse est verum dicere alterum ipsum si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. vtraque enim non erit simul in talibus. nam si verum est dicere quoniam album vel non album, necesse est esse album vel non album. Et si est album vel non album: verum erat affirmare vel negare. & si non est / falsum dicit: & si falsum dicit: non est. quare necesse est aut affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil igitur

neque est, neque fit, nec a fortuna nec vtrūlibet, neque erit neque non erit: sed ex necessitate oia, & non vtrūlibet. aut enim qui dicit verus est: aut qui negat. Similiter enim vel fieret, vel non fieret. vtrūlibet enim nihil magis sic vel non sic se habet vel habebit. Amplius autem, si est album nunc: verum erat dicere prius quoniam erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum quæ facta sunt quoniam vel erit. si autem semper verum fuit dicere quoniam est vel erit non potest hoc non esse, vel non futurum esse. quod aut non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri, omnia igitur quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrūlibet neque a fortuna erit, nam si a fortuna, non ex necessitate. ¶ At vero nec quoniam neutrum verum est, dicere contingit. vt quoniam neque erit, neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa: negatio non vera erit. Et cum hæc falsa sit contingit affirmationem non veram esse. Ad hæc si verum sit dicere quoniam album est & magnum, oportet esse vtrumque. si vero erit cras, oportet fore re cras. Si autem neque erit, neque non erit cras, non erit vtrūlibet. vt est nauale bellum. oportet enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri. ¶ Quæ ergo contingunt inconiuentia hæc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis & negationis vel in ijs quæ in vniuersalibus dicuntur vt vniuersaliter, vel in ijs quæ sunt singularia necesse est oppositarum hanc quidem veram esse, illam vero falsam. nihil autem vtrūlibet esse in ijs quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negociari. quoniam si hoc quid facimus erit hoc. si vero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet, & in annum decies milia simum, hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. quare ex necessitate erit, quodlibet eorum verum erat dicere tunc. At vero nec hoc differt si aliqui dixerint contradictionem vel non dixerint. manifestum enim quod sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit. non enim propter negare vel affirmare erit. vel non erit, nec in decies milia simum, magis quam in quantolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat vtrū alterum vere diceretur, necesse erat hoc fieri. Et vnum quodque eorum quæ fiunt sic se habebat, vt ex necessitate fieret. si enim vere dixit quis quoniam album erit, non potest non fieri. & quod factum est, verum erat dicere semper, quoniam album erit. si quidem hæc impossibilia sunt. videmus enim esse futurorum principium, & ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus. & quoniam est omnino in ijs quæ non semper actu sunt, esse possibile, & non esse similiter, in quibus vtrūque contingit & esse & non esse. quare & fieri, & non fieri. & multa nobis manifesta sunt sic se habentia. vt quoniam hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteritur. similiter autem & non incidi possibile est. non enim esset eã prius exteritur nisi possibile esset non incidere, quare & in alijs generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur, manifestum igitur est, quoniam non omnia ex necessitate vel sunt, vel fiunt. ¶ Sed alia quidem vtrūlibet, & nihil magis vel affirmatio vel negatio vera. Alia vero magis quidem in pluribus alterum, sed contingit fieri & alterum, alterum vero minime. ¶ Igitur esse quod est, quæ do est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est, sed non oē quod est, necesse est esse, nec quod non est, necesse est non esse. non enim idem est, omne quod est, necessario esse quando est, & simpliciter ex necessitate esse. similiter autem & in eo quod non est. ¶ Et in contradictione eadem ratio est. esse quidem vel non esse omne necesse est, & futurum esse vel non. non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium. dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse. sed non futurum esse cras bellum nauale, necesse est: vel non futurum esse. futurum autem esse vel non esse, necesse est. ¶ Quare cum similiter orationes veræ sint, quæ admodum & res: manifestum est quoniam quæcunque sic se habent vt vtrūlibet sint, & contraria contingant, necesse est